

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorități și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI I Str. Brezoiului 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMĂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 26

SAMBATA 22 Iunie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Două familii

poetice

de ION BIBERI

Teoreticienii și poeții au încercat cu rezultat puțin încurajător, a deini acul poetic și au adâncit concepții de poezie în abstracție și generalitate. Formularele au rămas neînțelese, urmele incomplete, vrând să ajungă până la semnificația ultimă a Poeziei atât criticii cât și poeții care au reflectat asupra propriei lor magii, nu au putut cugeta și încheia decât frauri de adevăr și indica asidei poziții și atitudini semnificative pentru anumite itinerarii poetice, dar lipsite de valabilitate pentru esența însăși a poeziei ca atare.

Este această neizbutire un rezultat al inaccesibilității prin rațiune a actului poetic? Este un efect al unor perspective de privire prea largi, care din nevoia de a obține a unui contur general a impus sacrificarea anizei amănunțite a actului poetic, înțeles în punctăta lui unică, individuală, necesar legată de viața interioară a fiecărui poet?

Motivele acestei neizbutiri pot fi numeroase; discuția și precizarea lor ar presupune însă o îndepărtare de obiectul însuși al studiului, rătăcind cercetarea în nenumărate considerații teoretice, menite să vadăască și mai mult complexitatea și greutatea întreprinderii critice. Vom observa că toate formulările generale asupra esenței poeziei reprezintă puncte de vedere personale, perspective și concepții între care numai cu greutate se pot stabili puncte de legătură. A adăuga acestor vederi teoretice generale încă o perspectivă, este o operație critică ce nu solicită eforturi deosebite, căci sprijinirea vederilor teoretice își are numeroase exemplificări în vastitatea și bogăția producției poetice. Se poate, cu ale cuvinte, susține un număr nelimitat de poziții doctrinale asupra esenței poeziei, căci fiecare din aceste poziții poate primi o justificare din partea unuia din multiplele fețe ale activității poetice. Toate definițiile poeziei sunt prin urmare, într-o măsură variabilă, în același timp exacte și incomplete. Fiecare surprinde o față a procesului poetic, fără a-l cuprinde în întregime. Act poetic sau expresie directă a sensibilității, identificare cu realitățile ultime ale lumii sau laborioasă construcție verbală, rugăciune și incantație, muzică verbală și expresie a duratei interioare a poetului, sunt desigur poziții ce se pot susține cu îndestulătoare valabilitate. Dar dacă fiecare dintre pozițiile critice sta-torice surprinde numai o față a actului poetic, esența acestuia nu poate fi cuprinsă în sinteza acestor atitudini fragmentare? Această sinteză ar reprezenta însă un eclecticism critic, căruia îi lipsește o perspectivă centrală de explicare, o realitate interioară unică din care să derive multiplicitatea aspectelor considerate.

(Urmare în pagina 6-a)

Ce este un polemist și ce este un pamfletar

de NICOLAE ROȘU

Polemica, este războiul, — dela cuvântul grecesc polemós. Războiul de idei, cu deosebire în literatură, pentru că în acest domeniu adversitățile sunt mai aprige și mai spontane iar furoarea temperamentală mai provocatoare. Polemistul este prin definiție un temperament combativ care, știe să se folosească de condei, precum duelistul de floretă lui. Este un soldat de baricadă; își comandă singur, o inteligență care scânteiază, un îndrăzneț promotor al cuvântului. Polemicul indulcite cu reverențe, învăluite de protocol, laudative și concesive, — când se vor a fi obiective, nu duc niciodată la izbândă și nu provocă atenția. Adevăratul polemist primește și dă atacuri; provoacă adversarul și-l alege după măsura inteligenței și puterii sale, și nu se lasă lăsat în cursa viclenă a unei lupte cu un adversar inferior. Din această pricină polemica presupune hotărâre și îndrăzneală, curaj și sprinteneală a spiritului.

Pamfletul este o scriere satirică deformatoare și defăimătoare. Pamfletarul mai mult decât polemistul are în vedere și persoana fizică și morală a omului care reprezintă ideile. Din această cauză, pamfletul are un caracter mai personal, mai subiectiv, alungându-l spre batjocoră și caricatură. Polemistul se poate mârșni la rostul lui de scriitor imparțial, și nu este obligat prin aceasta să fie și pamfletar. Pamfletarul dimpotrivă, este un polemist înăscut, legătura dintre idei și oameni fiind foarte strânsă. Filipicele lui Demosthenes, Catilinarele lui Cicero nu sunt numai invective polemice, vehemente polemică revărsată din prea plinul unui temperament retoric, ci în același timp atacuri directe ad personam, acuzații și înștișuții urmate de imperativul sancțiunilor.

Condiția de viață a polemicilor este libertatea, fără constrângere și cenzură personală sau venită din afară. Condiția de afirmare a polemistului este independența față de oameni și credința nestrămutată în valoarea combativă a ideilor. Cu toate că în toate timpurile s'au ridicat obstacole în calea libertății de a polemiza, acest gen a triumfat întotdeauna prin felul ubil și inteligent prin care polemistul a știut să-și expună convingerile. Celcare nu se putea spune într'un atac direct, se putea insinua cu același sorji de izbândă într'un roman sau o poezie. S'au scris romane și satire pentru a se face polemică. Léon Daudet, un polemist viguros și sincer, la vârsta de 26 ani, părăsind studiile medicale oficiale, care îl indignaseră cu atmosfera lor de corporatism profesional și de imitație servilă, a scris dintr'un condei romanul „Les Morticoles”. Figuri reale se individualizau în personaje de comedie; doctrinele materialiste erau aspru criticate. Această repudiere a oamenilor și a ideilor era condimentată savuros cu o ironie mușcătoare. Din nenumărate exemple se poate vedea că o inteligență inventivă nu poate fi stăvilită de constrângerea cenzurii. Pamfletarul va da mai multă subtilitate insinuării, mai multă inocență perfidiei, își va ilustra stilul cu o vorbire pitorească și colorată, va folosi viclenia unei evadări din contemporaneitate divagând aluziv pe marginea unor existențe trecute. Cel puțin inteligenții vor prefera acest gen deghizat dar savuros pentru un spirit cu aprehensiuni de amănunt. Insăși și în vâlnul subiectivismului în cea mai strictă și mai nevinovată obiectivitate.

Reforma în Germania ne-a dat patru mari polemisti și pamfletari: Martin Luther, Johan Fischart, Ulrich von Hutten și Philipp Melancthon. Furia anti-papală a lui Martin Luther își va găsi locul în pamfletele pomografice ilustrate de Lucas Cranach; Philipp Melancthon căutând o apropiere filosofică între aristotelism și protestantism va atinge cu atacurile sale polemice pe Schwenkfeld și Sebastian Franck. Johan Fischart, scriitor alsacian, a fost un satirist temut; Ulrich von Hutten, mare apărător al Reformei,

este promotorul trezirii conștiinței naționale. Rabalais este un polemist și un pamfletar de o vigoare umoristică remarcabilă.

În secolul XVIII discuțiile publice și polemicele iau o dezvoltare considerabilă. Revoluția Franceză a promovat duzini de polemisti și de pamfletari. Cei mai mulți s'au realizat retoric, alții prin scrisori și manifeste. Printre aceștia, Voltaire, Rivarol, Saint-Simon, ne-au lăsat scrieri batjocoritoare și corosive, umbrite de orocare subiectivism, dar suculente și sincere. Datorită marelui difuziuni a artei tipografice, pamfletul începe să circule în zăre și în scrieri ilustrate cu feurto caricaturi. Ajungând aproape un gen literar, polemica și pamfletul încep să intereseze categorii cât mai mari de cititori, să fie prețuite și cămărate, iar scriitorii, oameni de temut pentru lumea politică. Prin polemică și pamflet, scriitorul fiind o forță combativă se impune în luptele sociale și politice.

În secolul XIX românesc, se angajează polemici și se scriu pamflete de o violență fără margini. Scriitorii cei mai cunoscuți nu se feresc de această ispită. Arma era folosită cu îndemănare și adversarii se loveau necruțitor. Se publicau satire și cronici rimate. Cărmuirea începe să ia măsuri împotriva exceselor. Mihail Kogălniceanu polemiza cu Gh. Asachi; Ion Eliade cu Gr. Alexandrescu. „Curierul de ambe sexe” se războște cu „Albina”. Domnul Sarsăilă Autorul, Coconul Drăgan și Bată-te Dumnezu ilustrează pitoresc temperamentul combativ al lui Ion Eliade. Locul lui Gr. Alexandrescu se află tot aici. El se folosește de arul lui poetic pentru a coplesci cu invective plecaroa „proconsulului” Halciński (Ado. — din 1854). Expresia este brutală, necruțitoare, grotescă: „poizi, fatnos proconsul”, „schelet fantasmagoric”, „ființă infernală”, „uran omeopatic”, nu puteau să aibă alt sens decât acela de scârba și de revoltă, de indignare împotriva umilțelii și a asuprirei. Gr. Alexandrescu se lupta nu numai cu oamenii, dar și cu ideile pe care și le reprezentau. Curajul sfidează riscurile — vehemena este sanguinară. Alocu russo polemizează cu latinșii ardeleni. Îl precede pe Titu Miculescu, care va relua aceeași temă. Dar marele polemist al secolului a fost B. P. Hasdeu, după cum cel mai îndrăcit și mai nerăzinit pamfletar a fost Paharnicul Constantin Sion.

(Urmare în pag. 6-a)

Despre un anumit gen de cărți

Despre o anumită carte intitulată „Terre des hommes”, a lui Antoine de Saint Exupéry s'a scris la una din cronicile revistei acestea foarte de curând. Nu relevăm faptul spre a reînvia atenția asupra amintitei cărți, ci mai mult spre a reînvia o bună impresie lăsată de semnatarul acelei cronici în cecece privește cartea lui Saint Exupéry și, prin extensiune, în cecece privește alte opere de același gen.

Sunt unele lucrări de neasemuită valoare, trecute mai mult sau mai puțin neobservate, în nici un caz prețuite la adevărata lor însemnătate, cari ar trebui cinstite, mai cu seamă atunci când valorile lor morale ar putea influența asupra noastră.

Cartea lui Antoine de Saint Exupéry face parte dintre ele. Este o înaltă școală a vieții moderne, un documentar inepuizabil de exemple. Suntem noi, oameni ai cetății moderne, în stăpânirea mecanică asupra lumii, așa cum totdeauna ar trebui să fim spre a ne merita titlul de stăpânitori. Nu vom insista asupra sensurilor multiple ce putem extrage din „Terre des hommes” spre a nu devia dela ideea propusă. Am amintit-o doar fiindcă voim s'o încredăm între alte tot atât de importante lucrări, așiderea prea puțin cunoscută de lectorii noștri.

Spre pildă nu de mult a fost publicată, în Franța, o biografie a descoperitorului acului minunat Radiu, făcută de ficea doamnei Eve Curie. Nu sunt mulți cei cari au înțeles adevărata valoare a acestei cărți, totuși atât de importante. Și tot astfel, culegând din firul gândului ne vin în minte acele trei volume ale lui Alain Gerbault, asupra unei săle traversări a mărilor, de jur împrejurul lumii.

Poate mai ușurată, mai puțin serioasă, dar ce exemplu de mândrie a omului în fața naturii, de sfidare a pericolului și a morții, de neînțetată luptă și oțelire.

Sunt volume scrise sincer, ishucate din simțirea curată a celor ce le-au conceput, fiind întâu eroi, și pe urmă scriitori. Sunt adevărate și singure exemple astăzi, — și nu mă gândesc la cele câteva citate, ci la ațatele altele — cari ne îndrumă fără pedantism, cari ne dau lecții fără pedagogie, și cari, poate, ne conving fără argumente. Există în noi toți o anumită credință a realității, o anumită acceptare a pildelelor celor chemați. Fără să-i pricepem ceștul, fără să-i primim între noi, oameni ce totți ceilalți, unele din aceste personaje cari și-au așternut pe hărțile aventurii vieții lor, poate tocmai pentru că nu le înțelegem, suntem datori să-i cunoaștem și mai cu seamă să-i căutăm.

Ceace a fost, și este încă, școala Vieții oamenilor iluștri, pe alt plan și mai aproape de noi, unele din aceste „vieți” sau „fragmente de vieți”, povestite de eroul lor, în sensul căt mai adevărat al cuvântului erou, ar trebui mai mult apreciate, mai mult gustate, decât ațatele producții mediocre.

Căci e într'adevăr bizar cum un Voi de Noiu, sau, itinerariul amintit d-lui Alain Gerbault, și, tot așa, ne gândim la frumoasa traducere românească făcută de d. Constantin Noica după cartea lui Cecil Lewis — în zona săgetătorului, și altele, și altele, nu ne atrag mai mult, doar ca aventură în sine, lăsând pe seama inconștientului să înțeleagă ce este în spatele aventurii.

VICTOR POPESCU

ȘTEFAN DIMITRESCU

unicul și nepoata

Cum văd lumea intelectualii

de CONSTANTIN NOICA

Sunt mulți intelectuali cari cu scris, în ultimii ani, despre cele ce pot să se întâmple într'un viitor apropiat. Ce vor fi gândind ei acum, când lucrurile se întâmplă cu adevărat? Ce vor fi gândind filosofii contemporaneității, cari au imaginat o nouă ordine spirituală; ce vor fi gândind viziionarii politici, cari au conturat un alt echilibru social și economic; ce vor fi gândind militarii, cari au crezut într'un fel de războiu și se trezesc cu un altui?

Dintre toate viziunile încheiate în jurul lumii de azi, niciuna nu e poate, mai pitorească, decât cea a unui profesor belgian, L. Dumont; Wilden, din cartea publicată acum câțiva ani „L'évolution de l'esprit européen”. Într'un moment de îngrijorare, intelectualul acesta belgian (în care dintre Belgii va fi fiind?) își reactualizează imaginația mitologică a Europei, cea răpită de Jupiter prefăcut într'un taur. Și Dumont Wilden se întreabă: să fie această nouă animăzire destinul imediat al Europei?

Ei bine, aceea ce autorul amintit nădăjduia că nu se va întâmpla, alți gânditori — și dintre cei mai înzestrați — profetizează și aproape înțeleg că trebuie să se întâmple. E cazul acestui ciudat și tumultuos Keyserling, om cu sânge amestecat, european de azi, dar mai ales de mâine, care conceput ca o lege a trecutului istoric întocmirea la teluric și sânge. Când și-a plimbat curiozitatea sa de filosof călător peste lumile Americii de Sud, Keyserling a fost isbit, ca de o adevărată revelație, de trănicia cu care este înfipt spiritul, acolo, în modurile elementare și originare ale vieții. Ceva din barbaria sănătate a omului trăind lângă pământ și misterele existenței, a trecut, din cunoașterea omului de azi, în viziunea profetică a lui Keyserling privitoare la omul de mâine.

Și fără să vrei, te întrebi dacă, în ceasul de față, măcar el, Keyserling, e mulțumit; dacă înțelege acolo unde ceilalți nu înțeleg și simte pulsul normal al istoriei, acolo unde, pentru mulți dintre ceilalți, pulsul bate agonic.

Dar există — și ni se pare că e încă în vechi — un alt intelectual, care cu siguranță trebuie să fie mulțumit. Cel puțin așa judeci de îndată ce te gândești la el. E René Guénon, teosof în înțelesul adânc al cuvântului (pe teosofii obișnuiți i-a pus în chip răsunător la punct), european care contestă primatul spiritual al Europei — ba a înțeles să nici nu mai trăiască în Europa — și iubitor al Orientului îndepărtat, așa cum nici Orientul n'ar fi îndrăznit să-și dorească. Pentru René Guénon, tot ceace s'a întâmplat, în ordine spirituală, în Europa, toate valorile aceștia atât de tridic atinse și reprezentând, după unii, titlul principal de glorie al Occidentului, s'în de o adevărată „anomalie” față de dreapta ordine a spiritului. Pe plan teoretic deci, tot ce a înfăptuit mai bun Europa, este — cu excepția Scolasticității și întru câțva a spiritului metafizic din filosofia lui Aristotel — o aberație pur și simplă. Iar faptul că aceștia valori, teoretic absurde, s'au putut totuși impune mult dincolo de granițele Europei, nu se explică decât prin împrejurarea că ele, valorile aceștia, duceau la forma de civilizație capabile să se impună prin forță. În ultimă instanță, spune Guénon, preponderanța Occidentului nu se sprijină decât pe forța brută.

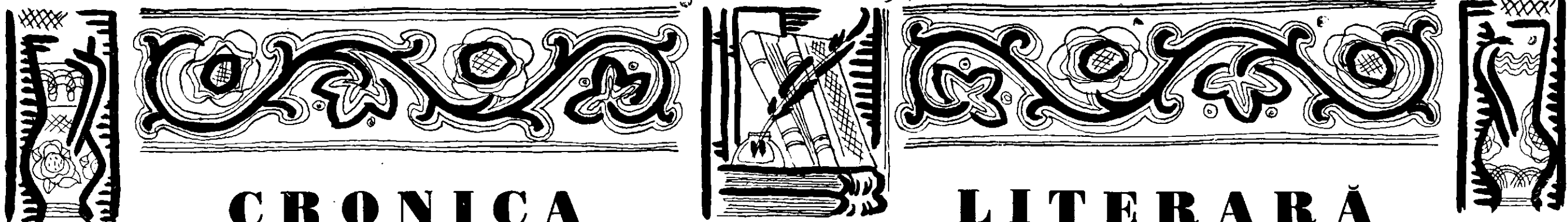
Iar acum, acum când Europa se îndoește de sine și se revizuște pe sine — dacă nu chiar se sinucide, cum proclamă unii — este acest Guénon mulțumit?

Să nu fim prea siguri nici măcar de lucrul acesta. Intelectualul e o ființă cu reacții atât de ciudate! Și mi-e frică — deși nimic nu mă autoriză să cred aceasta — mi-e frică totuși să nu citim într'o zi în gazete: Guénon (sau oricare altul) s'a întors în Europa, căci în sfârșit a găsit-o plină de sens.

GH. PETRAȘCU

Interior

CRONICA

LITERARĂ

ION PILLAT: Umbra Timpului, poezii, Colecția „Universul Literar“

Titlul ales de d. Ion Pillat ultimului său volum de versuri ne face să ne gândim, fără voia noastră, la acel interesant proces de transformare a timpului în vârstă.

La un moment dat, începem să ne gândim la vârstă, — adică înțelegem că propria noastră viață a fost măsurată. Poetul vede în mod deosebit măsurătoarea vremii, și se bănuiește că ceea ce el spune despre ea, înstruește. În procesul în care timpul se transformă în vârstă, interesează mijlocul prin care constatăm fenomenul. D. Ion Pillat edifică pe lectorul său, asupra fenomenului în discuție, în poezia intitulată „Pândă”. Pândește spre a surprinde un mijloc de măsurătoare, și acest mijloc e umbra timpului. Ca și existențele fizice, timpul aruncă în urma sa o umbră, fapt din care deducem — ca și la existențele fizice, — că acolo unde este umbra nu este și timpul. După cum un copac, de pildă, e în alt loc decât umbra sa, la fel și timpul se află în alt loc decât umbra sa. Unde?

Pentru d. Ion Pillat simpla punere a întrebării formează poezia.

D-și pândește și se întreabă de mai multe ori: „Cade umbra timpului pe lan. Unde-s arătările de an?” (pag. 26). În arăturile de anul acesta, s'au făcut altfel de semănături, pentru motivul că acum este alt timp care cere și favorizează o altă cultură. Dar când spunem alt timp, este un fel de a vorbi, — deoarece timpul rămâne același mereu, iar când spunem că el s'a schimbat, subliniem numai o lipsă de timp, adică numai umbra lui. Autorul clarifică lucrul pe care noi vrem să-l exprimăm, în distihul următor:

„Grăul crește des cu spic crescut, Unde floarea soarelui ne-a mângâiat”. Anul trecut, în arătură fusese cultivată floarea soarelui, plantă de care poetul leagă amintirea unor „mângâieri”. Acele „momente” de bucurie au fost timp, atunci s'a putut să se fixeze data unei experiențe prețioase. Ceea ce a urmat după ceasurile reținute în memorie prin recunoștința iubirii, n'a mai meritat să fie ținut minte. Poetul n'a mai datat nimic, n'a mai trăit în timp. Deaceia, acum, când observă că în loc de floarea soarelui crește grâu, plantă care nu se mai asociază cu bucuria iubirii, el e îndreptățit să afirme că peste lan cade umbra timpului, iar nu timpul. Nimic nu va contribui ca să fie ținut minte acest lan de grâu, ca altădată floarea soarelui.

El nu va fi datat în memorie, va fi uitat, fiindcă nu are timp,

ci numai umbra acestuia cade peste el. Alte două întrebări subliniază absența vremii veritabile: „Stolul de hulubi cu sborul lin, El să fie acel de an, de la vecin? Brațul morilor de vânt din mâna ta, Azi sau eri semn de adio flutura?”

Golul din prezent, imposibilitatea de a umple clipa actuală printr'o bucurie favorizează impresia că nici „hulubi” nu mai sunt aceiași, iar brațele iubitei, în momentul sterp de acum, se confundă cu fantoma morii de vânt, după cum, din aceeași lipsă de consistență, se confundă „ieri” cu „azi”. Lipsese deci timpul care să marcheze experiențele pozitive și care deci să dea contur și stabilitate lumii sensibile. Golul care înconjoară pe poet, fărâmițarea chipurilor și a formelor lumii fenomenelor, respirea și pulverizarea în centrul căreia trăiește, îi lasă acum impresia că se apropie de un „amurg”, în care umbrele se totalizează și capătă o semnificație aparte. Amurgul însemnează ceva, desigur, cu toate că ia naștere din umbră, și din stingerea treptată a conturilor lumii vizibile. Autorul însă nu se mai întreabă de data aceasta, și, fără a pretinde o semnificație nouă amurgului, face un ultim efort de a căuta și aici timpul:

*În amurgul adumbrit de liniști mări,
Caut pasărea căzută, în zadar.
Pe colinda iazului ceresc,
Fața mea de an n'o mai găseșc.*

Ceva a murit definitiv, o pasăre, fața de anul trecut, etc... Nu mai este timp, în care experiențele pozitive să se producă și să se fixeze. Domnește umbra timpului. Datele importante vor fi căutate de acum în trecut, ciclul lor de producere s'a încheiat, viața a fost măsurată. Ceea ce a rămas nu-și mai găsește măsură, timpul ce se va scurge nu va mai fi instrument al sufletului, el nu va mai folosi vieții. Este umbră de timp, vârstă, calendar, calcul al orelor în afară de viața interioară.

*Calendarul veșted ce'n odaie
Stăruind timpului l-a strâns.*

Alteineva măsoară de acum vremea, fără a mai consulta libertatea noastră de participare. O lume trăită însă fără libertatea de a adera la ea, și deci de a o

umple cu date temporale și cu cadre și forme, i se va părea poetului, fără conținut și stabilitate, plutind într'o stranie descompunere și împrăștiere:

*Spumă, fulg, vânt, val, nisip și ploaie,
Clupe uitate, ceasuri pierdute, zile și
[ani, —
Totul se scurge, totul mă lasă, fuje și
[moare, —
In necuprinsul, în nesfârșitul tău
[ocean.*

S'ar zice că poetul se răbună denunțând dezastrul ce se întâmplă, în fenomenalitate, din pricina neparticipării sufletului său la viața lucrurilor. O veste-jire generală a înveninat totul. „Dorurile” sunt „uscate”; „brațul”, „zâmbetul” și „părul” iubitei au devenit „fum”, „vizurile”, „zorile”, „vrăjile” au pierdut consistența: sunt „flăcări și scrum”. Poezia însăși, pare a fi sortită unei „stergeri”:

*Visul acesta îl vrei piatra veciet.
Ștearsă, tociță, nu fine nici vorbă,
[nici pas.*

Ca și în poezia „Pândă”, în care totalizarea umbrelor dădea „amurgul”, care în sine semnifică, desigur, ceva, și în „Pantarhei”, toată această imensă trecere, denunțată de poet, pare a se desfășura spre ceva, ca o defilare pe dinaintea cuiva. Căci autorul încheie: „Ard numai ochii sfinți ai Mariei, Tainic pe-al lumilor iconostas”. Fără îndoială, cele două versuri ascund un înțeles, dar d. Ion Pillat nu stăruie în adâncirea lui, și nici nu revine asupra acestui „iconostas” și asupra ochilor „sfinți ai Mariei”. Cum însă autorul își face o ciudată plăcere să pomenească neconținut de defilarea fantomatică a fapturilor și lucrurilor sensibile, lectorul e nevoit să vadă în față cui se petrec toate acestea? Cine mai asistă la această trecere, în afară de poet? În afară de „ochii sfinți ai Mariei” pe care îi zărește parcă o singură dată, d. Ion Pillat încearcă să ridice un soi de tribună, și să instaleze în ea un nebulos spectator, a cărui particularitate ar fi aceea că ar cuprinde în privirile sale, tot ce trece, ca într'un cerc al neantului. Ca și când totul s'ar întâmpla în sânul nimicului, acest nimic fiind totuși în stare, cu toată contradicția logică, să înalțe ziduri și să pue hotare. Acestui

nimic organizator de limite, autorul se pare că îi dă numele de „zodii”:

*Și iarăși vulpea toamnei prin coadri
[și iar
De roși repezite vuire,
Din an vechi, în an nou, din hotar în
[hotar,
Prin zodii în liră rotire.*

Înțelegem că e vorba de o roțire de calendar, oarbă și fără libertate de participare a vieții, deaceia urmărind în alte poeme să vedem în ce constă hotarele de care ni se pomenește. E vorba însă tot de simple procese prin care nu se înalță steaua clară a nici unei gândiri tranșante.

Ba chiar observăm o ezitare a poetului de a gândi definitiv, și de a-și lua răspunderea unei credințe, într'un fel sau altul. Cum timpul viu s'ar afla în trecut, căzut ca în apa unui iaz, are grijă să împiedice o primejdie:

*Fuși, nu privi în adânc
Vrajă de vremuri cernute.
Timpul de-1 prinzi de oblanț.
Fața lui albă te vrea
[din apele mute*

Ceace surprindem în numeroase versuri asemănătoare acestora este șovăiala autorului de a-și descrie categoric poziția. Se complăce între un da și un nu, cu abilitate, sperând să amăgească pe amândoi.

Numai așa admitem afirmația autorului că timpul „te vrea din apele mute”, — dar că trebuie să „fugi”, și să nu „privești în adânc”. De ce să fugi de adânc, dacă „te vrea”, cu adevărat, cineva acolo? Pornirea contrară e cea firească, fiindcă propriu spiritului nu este să fugă de adânc, ci să adâncească. Să-î cerceteze voința, dacă se constată că adâncul voiește ceva cu noi și de la noi. Autorul se păstrează totuși, nu știm din ce motive de tactică, indecis între a adânci și fuga de adânc. Aceeși dexteritate a imprecisului ni se pare a fi și în versuri ca acestea:

*Pe clae văd leneș cum timpul se duce
De-adaura, ca piatra de rău...*

*Îl văd cum pierd pe-aripi d'erete
Rotind și plutind tot mai sus...*

„Dualitatea” o trădează aici, poate fără voia poetului, ideea cuprinsă în verbul „pierre” și cea din indicația „tot mai sus”. Am

zice că avem de aface cu o contradicție, dacă nu am fi preveniți de abilitatea despre care am pomenit. Este un sus, după cum este un adânc. Aceste dimensiuni, desigur, sunt interioare, sunt trepte ale spiritului în tensiunea sa de auto-cunoaștere. Spiritul voiește să se cunoască pe sine, cu prețul oricărei dureri, el voiește să se adâncească; deosemeni spiritul vrea să crească, să se întreprinde prin depășire, să se înalțe. Tensiunii de cunoaștere și creștere îi corespunde dimensiunea adâncului și a înalțului, dimensiune care este de fapt, a vieții interioare.

A adânci este a cunoaște și a te-nălța este a crește. Creștem ca pomii, cari se nălță, dar noi creștem într'o dimensiune launtrică, invizibilă.

Și tot ca pomii, care, odată cu creșterea își adâncesc rădăcinile, depășirea spirituală se produce pe măsură ce se adâncește și cunoașterea.

Transcenderea este condiționată de adâncirea după hrană a spiritului. Unui metafizician i se cere să fie tranșant asupra acestor probleme, pretinzându-i-se siguranța metodei și certitudinea intuiției. Poetul este absolut de rigorea metodică, în schimb de la el așteptăm o intuiție de la a cărei înălțime să cadă lumină și asupra adâncului interior. De aceia poezilor li se spune „luminători”.

Ei luminează de sus în jos, de la intuiție la cunoaștere, având în felul acesta, asupra metafizicienilor, avantajul de a fi fără control. Metafizicianului i se controlează metoda, care, dacă i se respinge, atrage după sine și stingerea certitudinii intuiției.

Poetul afirmă, pur și simplu, certitudinile sale intuitive, fără a fi dator să destăinuie cuiva pe ce căi a ajuns la ele. Zicem despre el că e „adânc”, fără a ne sta ușor la îndemână să parcurgem treptele adâncirii sale.

În ce ne privește, când d. Ion Pillat spune: „...văd... timpul... cum pierd pe aripi de erete. Rotind tot mai sus”, noi ne oprim să înțelegem prin „pierre”, o moarte, cu atât mai mult cu cât acest „tot mai sus” pare a fi atribuit sborului eretelui. Pierd în înțelegerea noastră, ci nu în sine. Ce face înțelegerea când constată că „pierre” ceva din ea,

lăsând un gol? Tendința ei este să-și umple neapărat golurile și de aci provine cea durerioasă melancolie care apasă în versurile poezilor, când înțelegerea a ajuns la marginile puterii omeneste. Pătrunzând fără înțeles, în spațiile mari căsătorie în constituția, lumea exterioră este dezordine și întunecare, și nimic mai sincer decât tristetea i-mensă a poezilor cari se plâng de ceată, de „haosul” fenomenalității. Sinceritatea tristetei este un mare merit în poezie. Volumul ultim al d-lui Ion Pillat excelează prin acest merit al sincerității tristetei. Neputința de a cuprinde ceva și de a păstra din toate o certitudine finală, o mărturisire d-sa fără înconjur, cu ton resemnat de elegie:

*Timpul care pierd n'o să-l prind,
Dragostea ta mare cum s'o țiu ?
Vremea ce ne poartă n'are grind,
Drumul ce ne duce nu-l mai știu.*

Sau altă profesiune de melancolie, dintr'o poezie care chiar poartă eticheta de „Elegie”:

*Albă casă, neagră frunză, putred parc:
Roata timpului își pierde urmele.
Taina vremii mână umbrele în parc.
Numai toamna mi-a rămas și
[amintirea
Albă n'zare, sură n'casă, neagră n'parc.*

Ce este de făcut? Nimic altceva decât ca poetul să se decidă. Să se decidă să deschidă porțile, celui care bate să intre. Oricine va fi acela care bate, trebuie să i se deschidă. D. Ion Pillat spune cu glasul cel mai sincer, întâlnit în volumul său de poeme:

*Cine-mi lovește în inimă mereu?
La poarta ei închisă cine bate?*

*O, Doamne, porțile sunt ferecate
Cu lanț și lacăt de păcatul meu.*

Știm bine despre ce „păcat” este vorba, dacă ne amintim de anumite adevăruri creștine privitoare la viața și spirit.

Să renunțăm la orice orgoliu și să deschidem, spre a intra cel care bate. E cu puțință ca acesta să umple dintr'odată golul conștiinței, precum însuși poetul vede:

*Se-aprind în aur tână cer și ape,
Atât de clar sporesc mereu,
Lumina lor în suflet îmi încap
Cu tine, Dumnezeu meu!*

Problema este deci de a te hotărî să deschizi sufletul închis cu lacătul orgoliului. Dacă deschizi, e posibil ca, din golul conștiinței, să fie alungată melancolia, de care, ca s'o mărturisim, e nevoie de atâta sinceritate.

CONSTANTIN FĂNTĂNERU

ORICE SFĂRȘIT

Orice sfârșit de seară e opriri în tristete,
Luna răsare în zădar, cerul înfloarește
Înutil și pădurea își inclină fruntea
Fără sens, peste liniștea ce crește.

Mă umilesc îngerii goi coboriți în ape,
scuturînd răchitele de liniști și de vis,
și mi-i teamă de orice cuvânt ce l'as spune
cătră ape, cătră arbori, cătră cerul meu închis.

Mă închide verdele îndepărtatelor înlățimi,
Mă lovește de ani ca de niște lucruri de prisos,
Cărare pe care trec e plină de singurătate
și sp niște stelelor usturâ pe cărarea mea de jos.

În firzii și picile copaci s'au scunzdat,
Podișul de cleștar al odăhnii e zăvârlit
și minele imi sunt ca jerbe funerare
peste tot ce s'a început peste tot ce s'a sfârșit.

GHEDEON COCA

INECEPTUL VIEȚII

Din așternutul zilei l'n lunile veghiază
Ca viața să pătrundă adânc în trupul ei,
Un voevod, prin terburii, iubește și visează
În brațele domniței cu brâu de clopoței.

Un zeu, sâțul de slavă, culege în privire
Lăuntrică rodire de sânge voivodal
Și'n chiotul trăirii cu mâna da de știre
Că ngenunchiau păcate la nunta de pe deal.

În zori, miresme calde, s'or risipi pe mâini,
În scorburi, ghionoaie, cu liniștea dintâi
Vor desula legende închise în fântâni
Și gândului vor pune tot cerul câpătâi.

ION VALCEANU

RECOLTA NOUA

Craul nou a secerat
Tânărcă recoltă;
Carul mare-o desjugat
Nori n'clin — pe boltă.
Poate vând să poposească
Într'un lan, cu floriile,
A lăsat boii să pască
Pân' s'or sparge zorile.

Sebastian Popovici

Corerespondența noastră

PSALM

În pragul amintirilor de ceară,
ce mi-au plecat să-mi hoinărească n' țară,
mă 'nvredniceșc să n'alț privirile-mi trudite,
spre tronurile Tale, de-Apuzurea slăvite.

Sub poala de lumină a nemuririi Tale,
mi-e sufletu 'mbrăcat în Sfințele-Ți sandale,
când te slăvesc, O! Doamne, cu ceata Ta
de Sfinți,

în clocot de ideale și pure năzuinți...
Negrea Moldoveanu

ELEGIE

Și-or scutura ca flămuri, batistele albeața —
Și răsări-vor flori din lacrimi: mângâieri...
Când dorul meu fierbinte va spulbera-o, ceața,
Te-oi vedea în voaluri, miresă, n' răsării!

Cu floarea împăcării, crescută n' roua plânsă,
Gândul voi trimite, să'n trebe: de mai vrei
Ca vremea ce ne chiamă să te găsească strânsă
În brațul meu, în iad, unde vom fi noi trei...

De vei răspunde: nu vreau! la jalba-mi de
'mpăcare,
Subt coasa de călău a lumii-am să mă plec;
Cersind la ceruri apa, voui cere îndurare:
Durerea să o mint, pribegul să-l înmec!

JEAN ICAR

PASTEL

Pe sorcovele ramurelor de sălcâm
Am agățat mătăniile de slavă,
Iar pe covorul cu urzeala n' verde
Am așternut alene, a trupului zăbăvă, —

Un trop de sânge... un gândăcel punctat
Ridică înălțimile unui luger de mac.
Baloanele de păpădii, lângă imaculate
romanț

FUGA

Hai prietene!
Spre țara altui dor ne-o duce vântul
Că doară lung și lat m'a și pământul,
Să ne găsim un loc în fund de zare
la care apa morților nu mai răsare,
Unde tristețea nu mai are glas
Și gândului îi spui un „bun rămas”.

Hai, vino, lumea asta e prea mare
Cu oameni care-s foarte fiecare,
Noi, amândoi vom face-o lume nouă,
Curată ca o lacrimă de rouă
În care se ogîndește ca'ntr'un lac
Al visurilor noastre liliac.

Și viața ne așteaptă zămbitoare
La poarta răsăritului de soare
Când raza pune aur peste 'ntins.
Acolo în al tăcerii cuprins
Să plâng ce n'ciodată n'am avut
Și căm pierduți mereu mi s'a părut.

Hai prietene!
Vor amuși în urmă-ne chemări
De fete și de cântec de viori,
Ca să ne'mtoarcem iarăși sub un cer
Sub care totul este eșemer.
Ci noi ne-am ducе împovărați și mici
În spre țara vespnicilor licurici,
Acolo unde mîntea-ne săracă
Un strop de înțelepciune-o să priceapă
Să ne împrăștie tristețile din noi.
Hai! Pân' n'or să ne'mtoarcă înapoi.

D. DAN

TOPOR VSEVALD

Semeața frunte-a mândrei Catedrale,
brodată cu hieratiche motive,
frământă'n tăine vise primitive,
punctând cu clopot ore matinale.

QUASEMODO

Copii în zădrențe și femei naive,
regești alături, scene triumfale,
se-amestecă'n enigme ogivale,
sfidând prăpăstii n' pietrele masive.

Deodată clopotele prindă să sune
și valuri de-armonii inaud' eterul...
Mușumile încep să se adune.

Titan, smulgând vecilor misterul,
atâtea are Quasimodo-a spune!
Peste Paris se năruie tot cerul...

ION H. SAVULESCU

NOSTALGIE ESTONIANĂ

Acuma acasă răsar albele flori de trifoiu,
Vântul se joacă trecând între miresme de flori,
Tainic îngână un cânt doru meu cel liniștiu...
Acolo, departe, un drum e așa lung și în prași,
El se întinde spre zări, până'n albastru păduri.
Acolo mesteceni șoptesc, nori se ridică pe
drum

Ca să-mi aducă în gând glasul chemării
'napoi...

Că tainic îngână un cânt doru meu cel liniștiu,
Acuma acasă răsar albele flori de trifoiu.

Trad. după C. ENNO, de S. K.

TOPOR VSEVALD

În miezul necuprinselor avari din sămburi
Am rătăcit aci, sărman vizionar sărac...
TOPOR VSEVALD

„Dualitatea” o trădează aici,
poate fără voia poetului, ideea
cuprinsă în verbul „pierre” și cea
din indicația „tot mai sus”. Am

Vrei în șoaptă să instmiezi
Ca din cântec și din trup
Să alcătuim un singur grup
Și să fim ca frații siamezi ?

De pe unde ai tot colindat
Ce miresme ai mai adunat ?
Imi aduci polen suav de floare
Sau parfum răzvrătit ca de fectoare ?

Cântă vântule, mereu,
Nu te mai gânda la Dumnezeu.
Țiuitul tău barbar
Stă înfipit în trupul meu, —
Cum se prinde vâscul de stejar.

Vântule, cu glasul de cimpoi, —
Pentru mine cântă — sau pentru noi ?

HORIA LUPU

RUGĂ

Îndolante tăceri...
Ultime elegii, timereții
Ce-și strânge'n cripte de vreme,
Scafeții, păreriilor mele.
Cine altul va sta să mai cheme,
Pe cel plecat de cu vreme, prin stele?
Roșii vor cădea zorii,
Desema, al nemărginirii Duminici,
Din care te rog,
Să cumînici, pentru noua cruce de lemn.

CONSTANTIN MITEA

POPAS AUTUMNAL

Plâng frunzele de toamnă pe veștede
morminte,
Cu tremurări de candelă în pale înșorări,
Când dotiul trist — amurgul — venit din
tăimici zări,
Pogoară peste lumea din locurile sfinte...
...În cimitirul s'umbre și liniște deplină...
O pânză de întunec s'astern pe pământ,
Subt chipuroșii vechi, mângâiați de vânt,
Opresc pasul de lut, în neagra noapte lină...
La umbra crucii; tale, pe moarta cărăruie,
Plâng triste gânduri — stoluri — aducerile
aminte,
Iar colbul și intrarea de pe icoane sfinte
Ridică-se cum fumul spre naltul cer se suie...

George P. Meghea

NOAPTEA NESĂRIȘITĂ

— Episod inedit din cartea de nuvele „Straniul Paradis” —

de LAURENȚIU FULGA

Din camera bolnavei se simțea până aici mirosul de vată muiată în sânge, mirosul acela muced de medicamente deosebite, parcă amuse aduse acolo să îngreuiere și mai mult atmosfera. Tusea, săvânită brusc dar înăbușită numaidecât în batistă, se auzea la răsunări egale, lăsând între ele pauze intravădăvânde obsedante, când așteptai (te encrival așteptând) să apară altă tuse sau pentru Dumnezeu să se sfârșească odată. Decăteori intrase Tudor acolo, îl pironisera dela început ochii surorii (— „Cum de-au ales-o tocmai pe asta?”), ochii vicleni și prostii care măreau groaza până la exasperare. Și neglijența aceea stridentă, în care florile căpățau paloarele perdelelor — cărțile, păpușile, bibeaurile deabia se mai recunoșteau printre atâtea sticle etichetate și suluri mici de pansamente aruncate la întâmplare. Tocmai neglijența asta îl supăra pe Tudor, pentru că ea falsifica dela început caracterul de frumusețea reală a bolnavei. Deabia mai târziu o întrevedea pe mama, lungită între cearceafuri, trăind acolo o viață a ei, aparte și simplă. Nu știa ce anume trebuie să vorbească, nici ce gesturi trebuie să facă, nu știa măcar nici dacă e nevoe să zâmbescă sau să se arate revoltat. Se așeza pe taburetul de lângă pat și sta așa un ceas, două (cu brațele strânse între genunchi), nemiscat. Arar ridica privirile, întâlnea din nou ochii surorii, se întrepta spre făptura mamei, ar fi vrut să-i prindă mâinile — să le sărute, dar și le retrăgea înfricată și eșea repede din odaie.

Tudor își da seama că orice înfățișare nouă ar intruchipa faptul acela, oricum ar fi violentat întâmplările — tot acolo ar fi ajuns. Nu se mai putea face nimic. O știa bine, dar căuta să și-o ascundă aievei, cașicum înaintea propriei sale suferințe — s'ar fi știut complicele din umbră al morții. Gândul că intră-adevăr mama va muri — îl forța să se lepede chiar de propria lui conștiință, să se considere singur și gol. Altfel s'ar fi închiriat sub îndoeli și n'ar mai fi putut scăpa.

Astăzi doctorul nu mai căutase să-și ascundă zâmbetul și nici să dea înapoi la întrebările dure și sece ale lui Tudor. Temperatura scăzuse simțitor, întreaga stare a bolnavei se ameliorase — ceea ce însemna însă că doctorul trebuie să precizeze efectele tratamentului său. — „O minune. Atât. Dar unde? No vād” — își spunea doctorul necuvins. Față de Tudor însă trebuia să se arate altfel. Băiatul înțelega sau se lăsa amăgit, asta nu-l interesa pe doctor.

În clipa aceea, Tudor ar fi vrut să se re-intoarcă în camera mamei și să-i vorbească. De patru zile nu-și vorbisera unul altuia. O muțenie caraghioasă și tristă, care le da înfățișarea de păpuși căzute din resortul atelor ca și cum nici n'ar fi simțit că'n casa asta se pregătește o moarte, ci dimpotrivă trebuiau să facă așa ca pentru o reculegere melancolică sau ca pentru trăirea unui anumit ritual religios.

De aci din hall se vedeau salcâmi de pe aleea principală a orașului, care începeau să înflorească odată cu trandafirii din giastre. Altădată primăvara îl furnica prin toate fibrele trupului cu acea răcoare iritantă și dulce, care se simțea mai trucidă în ceasurile de libertate. Atunci începeau eșirile afară din oraș, la întâmplare, numai pentru a respira în voe toată voluptatea acestui anotimp fierbinte și ciudat. Altădată! Acum Tudor are 16 ani și încearcă să uite ce a fost. Caută prin amintiri să se recunoască sau să-și explice situația de astăzi. Ce înseamnă să ai 16 ani? Incepi să crești, prinzi rădăcini în viață și te cufunzi apoi între pasiunile orbitoare ale zilelor. La 16 ani totuși, trebuie să trăiești o experiență sau să participi la un fapt — care întunecă, dezarmonizează plenitudinea vârstei și a trecutului. Aici tu citești, scrii, te rogi, dormi gemând, te trezești buimăcit. Ai tot 16 ani.

Dar parfumul salcâmlor și al trandafirilor nu mai are nicio valoare în fața mirosului de sânge. Dincolo de zidurile casei jocul acesta al morții ar părea desmătat și ridicol. Numai aici, în camerele unde nașterea noastră a lăsat semne, se poate muri.

Tudor reîntră în odaia lui cu aceeași mască vândută aproape a întregii sale ființe. Lângă etajera de cărți, tanti Rica își continuă pe masa cea mică pazele. Calmă, cu frunța puțin încrunțată (doar degetele îi mai tremurau așa cum clipea ochii), ea fixa mereu cărțile, fără să tresară, fără să zâmbescă. Pe Tudor îl exponează toate superstițiile acestei bătrânețe tergo și isterice.

— Nu înțeleg de ce te miri odată cu fleacurile astea! se răstește el dela ușă, cu mâinile la spate strângând ivorul într'o totală crispare și nedumerire a trupului.

Tanti Rica ridică doar puțin privirile (reci și galbene), apoi ca și cum întreabarea nu i-ar fi fost adresată ei, se apleacă din nou tăcută peste cărți.

— Ai aflat ceva? Crezi c'o să poți evita asta? Răspunde! strigă el mișcându-se cu greu și rămânând deodată în mijlocul odăii, privind-o cu greață și ironie chinată.

Dar tanti Rica nu-i mai dă atenție. Așa a fost întotdeauna. Tudor a cunoscut-o ea pe un fel de dădăcă severă și proastă, care nu știe decât să-ți pună șervetul la gât pentru masă și să-ți coasă nasturii la pantaloni. Intotdeauna a umblat prin casă ca o făptură fără importanță. Dealtfel nimeni n'o ruga și nu-i cerea nimic. Tanti Rica trăise atât de departe de viețile lor, încât nicotădă n'a depășit protocolul camerei sale plină de icoane și cărți religioase. Tudor a înțeles-o și de aceea nu i-a simțit nevoia. A lăsat-o cu tristețe și amăgitoare el ticuri. Dar de ce tocmai acum nu-și dă seama că realitatea nu poate fi furată sau desorientată prin ghicatul

în cărți și prin totală neparticipare la agonia casei? Și de ce tocmai în odaia lui?

Tudor se simte deodată singur într'o tăcere aspră și deprăntantă. Nu se aude nimic. Nici respirațiile lor măcar. Totul dacă se scurge (materia, timpul, marele suflot), atunci se scurge fără rictus, fără șgomot. Așa cum nimeni nu poate auzi (chiar de-ar fi acolo) cum se încenșează trupul unui om din sicriul acoperit cu pământ. Unde o fi ceasul? Tudor se așează pe pat cu picioarele încrucișate (atârând în jos) și brațele lungite mai pe lângă corp. Ar putea să suporte un blestem, o perversă muștrare de conștiință, dar liniștea asta stupidă îl exponează.

— Pentru Dumnezeu, tanti Rica, te rog să ceasul să meargă!

— Să meargă? tresare bătrâna privindu-l atentă numai cu un ochiu. E îngrozitor să-l mai auzi acum. E mai bine să nu-ți dai seama că trece timpul.

— Toamă pentru asta. Trebuie să-l simt că trece, trebuie să simt că trăiesc.

— De șapte zile stă și de abia acum te-ai trezit.

— Da, dar nu mai pot, tanti Rica. Am senzația că mă înfund în materie, că mă întorc într'o poziție de nemiscare și impietrire. Tu nu vezi că se face noapte?

Deodată tanti Rica se ridică, aruncă la o parte cărțile și aleargă până aproape de pat. Ingenunchie (Tudor tremură de gestul acesta), ingenunchie și-i prinde trupul subțire în paimele ei mari și noduroase. Florul atingerii are ceva de rămă care alunecă rece pe pielea lui. Tudor se întoarce într'o parte, ar vrea să scape de strânsoarea mâinilor ei, dar strânsoarea se vrea mângâiere, dojană sau altă maternitate.

— Ce ai, băiatule? Dece vorbești așa? Spune, Tudore!

— Nimic, mi-e gura amară. Ar trebui să-ți aprinzi toate luminile.

— Te înfricoșezi de întuneric. Tu crezi, spune-mi Tudore, crezi că mama va muri?

— Cred, tanti Rica. Ar mai avea vreun rest oare? Acum știu bine ce înseamnă un om, acum am cunoașterea perfectă a celor ce se întâmplă în jurul nostru. Și tu vezi fi la fel într'o zi, și eu, și alții, și alții...

— Nu ți se pare că ești sentimental?

— Nu înțeleg ce vrei să spui. E atât de tragic ce se petrece în noi mai ales, încât zadarnic ne mai amăgim.

Tudor stă tot cu fața în sus. Tanti Rica la picioarele lui. Pentru ea revolta băiatului e paradoxală și lipsită de tact. E curioasă să priceapă, cum poate vorbi un copil ca el asemenea lucruri. Copilul care nicotădă nu eșise dintre temele de algebră și notițele de istorie. De unde cunoaștea atâtea; cine l-a învățat să judece așa?

— Spui că ne amăgim? O să-ți dai seama mai târziu Tudore, cât de frumoase sunt amăgiriile.

Se ridică înufnată, aprinde luminile, luă ceasul în mână. Tudor o auzea mișcându-se ca o pisică neștiută într'un tufiș, și șgomotul șgărie, înfioară.

— La ce oră să-l pun?

— Oricum. Numai să-l aud.

— „Tic-tac, tic-tac, tic-tac!”

Într'o bătae sunt mișcări de alte bătaii mai surde și mai obscure. Așa cum sună, învălmășit de umbrele întunericului de afară, e ca un horcăit de somn îngerănat și urit. De unde vine timpul și unde se oprește? Spațiile rămân tot nelimitate. Dar unde, eternul început, miezul primordial de surse au pornit toate — unde-l putem găsi? Timpul se îngroapă în ceasornic și se măsoară ca orice materie, ca orice obiect: tic-tac, tic-tac!

Vine sora și o cheamă pe tanti Rica. Se duc amândouă și așa se închide. Tudor așteaptă o clipă, două, trei. Se aude doar măsurarea spasmodică a timpului. Ușa rămâne închisă. Chiar cu luminile aprinse, întunericul e mai stăpân. Tudor se ridică, se plimbă dela un capăt la altul al odăii, atântoște urechile. Nimic. Ceasornicul. Orbit de această mincinoasă euforie a celor 16 ani, încarcerat între sunetul minutelor și așteptarea încordată cu fața la ușă, Tudor nu-și mai poate opri gestul. Prinde ceasornicul, îl acoperă cu amândouă mâinile (timpul s'aude, timpul se scurge: tic-tac, tic-tac). Cine e de vină? Parcă ar fi o altă preoteasă dela Delphi, înăbușită de aburii care-i dădeau senzația descoperirii mistereelor. Așa se simte. Și cu o întorsătură bruscă a trupului, forțând brațul, aruncă prin geam ceasornicul în drum. Tândările sar, lăsând să se vadă o gaură lacomă spre stihilie beznă. Renunțate la iubirea trăirii, aruncate ceasornicul. Așa cum și-ai sfâșia hainele și-ai rămâne gol, așa cum și-ai scoate ochii și i-ai

ascunde în zid, așa cum ai dori să se audă o altă muzică decât asta a pulverizării timpului. Dar din întunericul orașului, prin fereastra spartă, se aude tot triumful: tic-tac, tic-tac, tic-tac!

Ușa se deschide. Tudor o întâmpină în fugă. Îngrijorat îi prinde umerii și o întreabă:

— S'a întâmplat ceva?

— Nimic. Vroia numai să știu în ce colț stă așezată icoana.

— Vezi, tanti Rica, și-a pierdut noțiunea armoniei. Așa este? Nu mai pare nici femece măcar, nici nu mai ougetă. Și mai mă întreabai de cred în moartea ei. Hm! Dece taste ceasul, tanti Rica?

Tanti Rica privește înspăimântată în jur. Caută cu ochii — ceasornicul nu e niciăieri. Îi întreabă privindu-l — Tudor zâmbeste. Lui Tudor nu-i mai este teamă de nimic. Nici de ochii bleși ai surorii de caritate, nici de crispările mamei, nici de bigotismul bătrănoarei.

— În ce colț e icoana? spune pe gânduri, privind în pământ. Așa cum ai întreba: unde mi-e suflotul?

— Băiatule trezește-te, liniștește-te! Ce-ai de gând să faci? Mă inebunești cu felul ăsta de a vorbi.

— Am 16 ani, tanti Rica. Și la 16 ani nu trebuia să recunosc eternitatea scurgerii, a sleirii; nu trebuia să mi se dea voe să știu că se poate muri.

Tanti Rica a rămas proastă și galbenă lângă etajera de cărți. Se închină și murmură probabil o rugăciune pentru înlăturarea demonului. Lui Tudor îi este silă, nu poate sta de față la actual e de umilire. Se retrage tipit, lăsând-o acolo, ingenunchie în fața puterilor nebuloase ale naturii. E frumos să crezi în ceva, dar te salvează credința? Tudor n'are curajul să admită adevărul mediocru despre această credință. Tot tuptul trece și prin hal. Închide în urma lui ușile cu grăjă, să nu fie simțit. În stradă respiră ușurat. Merge la întâmplare, fără niciun țel.

Fuga asta îl depărtează și mai mult de realitate. Toate gândurile par de scamă. Dintre închipuirile și nervozitățile casei, nu luase niciuna cu el. Le vroia numai în suflot sau altfel, supus și nerezistând instinctelor. Auzise pe cineva spunând (poate profesorul de filosofie), că există un alt instinct mental, ori o substanță a inteligenței care se naște din carne, din natura biologică a omului.

— „Oare trăiesc faza lămantăbilă a confuziilor? Nu pot să despart frumosul de urit? Ori nu le mai constat în mine?”

Merse câteva timp încet, apăsător de întrebări și îndoeli. Când începu să plouă, se afla de parte de casă, așa că iuți pașii înainte. Nu se mai simțea umilit de lipsa de sensibilitate a tantei Rica, nici de întâmplarea asta care-l transpunea într'un complex de dezechilibrare. Faptului, că există o exaltare a tinereții — cărcă i se opune altă exaltare a fărâmarării, el îi găsește acum o logică serioasă și categorică. E așa de bine să umbli pe străzi, la o oră la care alții dorm sau se infomțează după iluzii!

Ploaia venea din ce în ce mai răpând și vănzălitoare. Îl simțea picurii reci pe obraz, pânzându-i pe ceafă și tremurând în haină subțire. — „Trebuie să m'ascund, să mă adăpostesc undeva”. Privind mai cu atenție strada, o recunoscu. Pe aici pe aproape sta doctorul Ciuntu. Ce-ar fi să se ducă acum la dânsul? De câteori venise s'o viziteze pe mama, doctorul îl privea cu ochii stăpânului care-și vede cămile lăhniț și îmbătrânit. Odată chiar încercase să-l desmiere, să-l mintă mai ales. Dar doctorul fusese obligat să-și oprească gestul la jumătate, pentru că privirile copilului erau înspăimântător de obraznice. Chiar în seara aceea (după ce eșise din camera bolnavei și după ce spusese bătrânei că lucrurile s'au calmat oarecum), Tudor îl întrebase de seacă unu sau, fără să se ridice, fără simțul respectului: — „Nu vă înșelați oare? Nu credeți că e un risc să spui azi într'un fel și mâine să vezi că totul merge de-a-drăuzelea?” Doctorul se întorsese serios și amar revoltat. Ar fi vrut în clipa aceea să abă în față un om matur, cu care să se lupte, care să-i dea libertatea să-și spună ce a fi doctor înseamnă în același timp a înșela pe alții. Dar cu un copil? Și copiii judecă atât de aspru adesea, așa cum în seara aceea Tudor ar fi putut să-i demonstreze doctorului toată zădărnicia științei sale, argumentându-i că natura e mai puternică decât el. Dar doctorul nu le știa toate acestea? Parcă el nu se simțea prea mic în fața bolii care crește altfel decum învățase în cărți? E obligat să mintă. Copilul și-ar fi bătut pur și simplu joc de el. De aceea plecă rușinat și ca osândit de un oprobriu crâncen.

Toate astea le descoperise Tudor atunci și de aceea îi este teamă să se refugieze în casa doctorului Ciuntu. Oricum, însfârșit se hotărî. Tot înfricat. Sună mult; de aici sora i se auzea parcurgând toate odăile ca un călăreț în galop peste pământul uscat. Era și vibrație și taină neînțeleasă. Îi deschise o femece fără înfățișare, somnoroasă, cu ochii de viezure. Mormăise ceva confuz, dar îl lăsa să intre. Tudor merse înainte. Pătrunse într'o cameră, în alta, cu o siguranță de vechiu prieten al casei. Deabia în birou se opri stănjenit, înstreinat deodată de tot farmecul străzii și al fugii.

— Sunt Tudor Damian! vorbi el încet, așteptând cu nedumerire chiar în pragul ușii. Doctorul se ridicase miop de pe scaun și venise până lângă el cu ochelarii ridicați pe frunte.

— O, da, da. Fiul doamnei Damian — făcu doctorul lămurit și surprins în același timp. E ceva grav?

— N'am venit pentru asta.

— Atunci e altceva și mai grav? Întreabă el

trăgându-i de mână spre mijlocul odăii.

— Poate! Un fel de superstiție pe care vă rog să mi-o explicați.

— Acum nu crez, c'o să te mai amăgesc.

— Mi-i indiferent. Esențialul e că trebuie să m'asculte cinova.

— Desigur, desigur. Dar te vād ud, ud până la piele. Nu se poate asta. Ia scoate-ți haina, îmbracă pijamaua asta de lână, așează-te și spune.

Doctorul parcă uitase ce fusese înainte. Vorbea amical și chiar el îl ajută să se desbrace și să ia haina cealaltă. În tot ce făcea se descoperea omul la el acasă, omul căruia nu-i mai este teamă de ridicol. Tudor se așezează într'un fotoliu larg, din care i se vedeau numai picioarele pe care le logăna într'una, în sus și în jos.

— Ești atât de tânăr! Dece stai încrunțat?

— O să-mi treacă și asta. (O clipă își împreună palmele, își încrucișă degetele, le lăsă apoi și sprijinindu-se de brațele fotoliului, îl privi adânc pe omul îngândurat din față lui). Am venit să vă întreb: credeți în moarte, domnule doctor? Nu în moartea care se consumă, ci ca realitate liberală sau cum să vă explic, credeți în ea ca într'o mântuire?

Doctorul Ciuntu se răsuși de câteva ori pe scaun. Își băgă și-și scoase mâinile din buzunar, se uită în dreapta și în stânga. Nu se considera în încurcătură față de întrebarea ilogică aproape a băiatului, dar căuta mai ales să nu rateze seara asta.

— Vezi, dragă tinere Damian...

(Lui Tudor nu-i plăcu deloc începutul acesta tandru și juvenil).

— ...sigur că te găsești acum sub consecințele celor ce se petrec acasă. Pentru mine e ciudat, fără îndoială. Ar trebui să ai șapte suflote, ca să-ți exteriorizezi atât de aspru durerile tale. Moartea (dacă vrei) e o enigmă, dacă nu vrei atunci e o simplă invenție care să oprească stădirea oamenilor. Așa cum s'a inventat pâinea ca să nu mori de foame,

s'a inventat creionul ca să scrii ce gândești, tot așa s'a inventat moartea ca să satisfaci o fatalitate. Mă înțelegi?

— Nu, răspuse băiatul privind-l mai îndrăzneț. Nu, pentru că vorbiți în afară de e-moția actuală în sine. Sunt oameni posedați de moarte, domnule doctor. Se nasc (fiți atenți) se nasc cu obsesia asta și totuși trebuie să trăiască, trebuie să sufere.

— Sunt convins că ești unul dintre aceia.

— De-ați ști cât de mult iubesc viața!

— Și totuși te înspăimântă, pentru că îi cunoști depe acum sensurile cași sfârșitul.

— Nu e lașitate, domnule doctor?

— Dimpotrivă, e un eroism splendid. Dar (există întotdeauna un asemenea „dar” negativ), nu merită bunul meu Tudor Damian, nu merită nici să te naști, nici să trăiești...

— Ci numai să mori.

— Exact, Tudore. În noi, în jurul nostru, totul este îmbătrânit și sleit. Timpul, cezurul, spațiul — aceste panorame fără consumație și fără niciun pic de tragic — sunt bătrâne, sunt frământate de trăire.

— Atunci totul e zadarnic?

— Totul e neputință. Neputință să crezi, neputință să te purifici, neputință să te convertești la un extaz celest.

— Ajunge, domnule doctor!

Tudor se ridică înghețat, cuprins de friguri și scârbă. Ar fi vrut să fugă, să se re-intoarcă lângă inima mamei bolnave. Găsise aici un om care trăiește sub dominația instinctelor, în inchipuirii.

— Ceeace spuneți e egoism, vorbi el fărâziu oprindu-se în dreptul ferestrei și privind afară. Sunteți egoist ca cei care iubesc și trăiesc viața. Așa cum te-ai sănzura de un felinar și ai striga lumii bolbate din jur: pri-viți, sunt nefericit! Dar nu știți de ce ești nefericit. Te spânzuri, însă. Și așa ai să stai toată viața: spânzurat vizezi, spânzurat iubesti, spânzurat umbli.

— Exact, exact.

— Sunteți mai blazat decât vă închipuiam, se întoarce el propințu-și coatele de pervaz.

— Câți ani ai?

— 16!

— 16 ani. Am 47! Am trăit, cum zice alții; ar trebui să plec și eu acum. Dar mi-e frică, aceeași frică neînțeleasă care te oprește și pe tine să intri în camera mamei, mizeria asta orpusculară care te măcroază până la cenușă.

— M'e tot imi mai rămâne revolta, domnule doctor. Sunt tânăr Am timpul înainte, am posibilitatea să mă regăsc. Dumnea-voastră...

— Vrei să spui că m'am resemnat. Ei nu, află că și eu mă revolt! Dar revolta mea se-

mână cu horcăitul lupului flămând când își înfulecă pradă.

În colțul de răsărit, dedesubtul icoanei arde o candelă cu lumină roșiatică. Tudor se miră. — „Oare mă minte din nou doctorul?” În definitiv nu e chiar atât de bizar. Apoi se reculege.

— Credeam că moartea e o mare și cea mai frumoasă melancolie, domnule doctor. Acum află că și moartea ne va plăciti.

— Ne va plăciti, ne va obosi și nu vom mai ști ce să facem. Vom cere altă viață și nu ne-o mai va da nimeni. E într'adevăr un cerc magic suprem, în care ne învățăm a-i doma cailor din manej până ameiim.

— Nu simțiți banalitatea conceptului ăsta? Îl întreabă deodată Tudor desaxat și prins în cursă. Toți ar zice că pe lângă foame, iubire, gelozie, crimă — procesul nostru nu mai are caracterul de universal-general.

— Nebunii ar zice: Ce frumos e să vizezi, să crezi chiar numai în tine un idol, o iluzie, o fantasmagorie! Dar lupta absolută e alta: să cauți să te depărtezi de ființa ta, să te înalți peste tarele hereditare, peste tot ceea ce păcătuiești ca propriu-ți trup.

— Povestea icoării e poveste, domnule doctor. V'ați creat vreun mit în viață, ați jertfit ceva viații?

— Nimic. M'am chinat și mă chinu și acum cu bolnavii. Eu tot am credea că-i salvez, că, le redau o fericire în fond, ar trebui să fiu bătut cu pietre. Pentru că îi intoxic cu atâta viață, încât ei înșiși simt nevoia să sfârșească. Eu le ajut doar să se îngrozească de ei, de Dumnezeu, de univers.

— Așa dar totul se reduce la o simulare de sinucidere colectivă.

— Numește-o cum vrei.

Erau două umiri, două causalități sgomotoase și dramatice care se ciocneau, se mâncău una pe alta. Doctorul se închisese în problemă ca într'un turn plin cu cucuveae și prin care nu mai pătrunde nicio lumină. Tudor se svârcolea într'o nefricăscă gravitate și ciudă.

— E superficial, tot ce ați spus e urit și superficial (vorbi îl fărâziu, oprindu-se din plimbare lângă birou și strângând între degete cuțitașul de tăiat hârtie). Atât de superficial, că vă vād ea pe o molușcă uriașă care se trărește pe geam, lăsând pete puturoase și galbene.

— La dracu! Atunci pentru ce-ai mai venit aici? Pentru ce mi-ai spus în seara aceea că mă înșel, pentru ce m'ai întrebat dacă mă umilește moartea? Pe tine, tinere de 16 ani, de ce te obsedează moartea, de ce nu te duci să te culci, de ce te înspăimântă de mișcarea timpului, de sosirea întunericului?

O furie stupidă care-l făcea pe doctorul Ciuntu și mai caraghios. Ochii pleoștiți în spre fereastră, cu buzele crispate de scârbă și groază, toată făptura bătrânului tremura. Tudor juștea ascultându-l, iar în clipa următoare veni în fața lui și îi sparse răspicat, zâmbind, cu acel zâmbet de cabotin disperat:

— Pentru simplul motiv că nu-mi dau seama cu adevărat. Vizez sau trăiesc? Acum știu. Vizez. Sau imi place să rămân cu senzația asta de vis perpetuu. Altfel (dac'as fi convins că tot ce mi-ați spus mi se va întâmpla, dac'as fi încredințat că iau parte direct la chinul materiei), altfel m'as lovi cu capul de pereți.

— Să vizezi! vorbi pe gânduri bătrânul, apoi continuă răstit și vehement: să fugi de responsabilitatea acțiunilor și gândirii tale? Laș, tot timpul ai să judeci în starea asta de amorțeață, laș-laș, ești un laș, Tudore.

— Da, recunosc, dar e cea mai frumoasă lașitate. Nu vreau să fiu șobolan, nu vreau să mi se reamintească mereu că'n jurul meu se strecoară timpul ca o vulpe, nu vreau să mă văd în oglindă supt și galben. Acum un ceas am svârbit în stradă ceasornicul, în clipa asta renunț la ființa mea. Și mizeriile și înfrângerile și apoteozele vor fi numai în vis. E un fel de conspirație la gloria raialui. Hm, ce spuneți domnule doctor?

Se lăsă după cuvintele astea o liniște iritantă. Tudor își reîmbrăcase haina și aștepta să audă ultimul cuvânt al bătrânului său confesor. Dar doctorul (cu o față descompusă și tristă, pîpernicit pe scaun ca într'o letargie greoasă) parcă nici nu-și mai da seama că trăiește acolo și că e cineva alături de el. Tudor crezu că doctorul refuză să mai vorbească, și după ce se mai învărti de câteva ori prin odaie, deschise așa spunându-i de acolo:

— Noapte bună, doctore!

— Pleci? se trezi bătrânul întorcându-se în scaun și privind-l tot miop, cu ochii vineți și șterși. Aș fi vrut să-ți spun că ai dreptate. Se pare că mi-ai revelat astăzi sensul unei anumite contemplații sălbatice, disperate, dar și pură, o contemplație pentru lumea cealaltă. E vorba despre acea frumoasă lașitate. Am să trăiesc și eu de acum în vis, în imaginile oblice ale iluziei. Oare nu e asta fericirea, Tudore?

— Da, da — asta e, domnule doctor. Să uși că reapausul începe cu moartea. — Și închise ușa în urma lui.

Nu mai ploua. Reapăruseră câteva stele care licăreau ușor prin pânza voadată de nori. Băiatul mergea cu pași repezi spre casă. Nu putea preciza ce anume îl îndeamnă, dar după discuția cu doctorul Ciuntu — se luminaseră multe în mintea lui. Dincolo de simplitatea acestui om burghez și ridicol ca temperamant și concepție, Tudor nu păstrase decât libertatea fundamentală care i se desvăluia de-acum încolo. Aproape că uitase ce fusese

Cartea franceză

de OCTAV ȘULUȚIU

TEBLEAU DE LA LITERATURE FRANÇAISE (XVII—XVIII SIÈCLES) DE CORNEILLE A CHÉNIER.

Un vechi proiect al lui André Gide acela de a prezenta istoria literaturii franceze, nu sub forma didactică a unui studiu unitar, cu apariția de exactitate științifică și de rigoare universitară, nu în ceace operele și autorii au comun cu mișcărea socială, psihică, economică, filosofică și nici măcar sub aspectul desfășurării evolutive a curentelor literare și a influențelor, ci în aspectul intimității a operelor și autorilor văzuți în sine și surprinși în ceea ce au ei mai esențial și mai caracteristic și așa cum se reflectă ei și cum se verifică în sensibilitatea și în inteligența critică, actuală.

Puțem judeca de pe acum ce înseamnă, în liniile generale opera aceasta al cărui primul volum a apărut și ale cărui celelalte două vor înfățișa literatura franceză, unul delă începuturile ei până la începutul secolului XVIII, celălalt să-l continue de la finele secolului XVIII până în zilele noastre.

N'avem de-a face evident cu o istorie literară sistematică. Opera se și întinde modest un tablou al literaturii. Ea cuprinde critica sau prezentarea critică a 34 de scriitori aparținând secolelor XVII și XVIII, dintre care o parte scriitori universali, de mare proporție, dar și unii reprezentativi numai pentru spiritul francez, și unii numai interesați ca un caz aparte.

Asa, dacă: Corneille, La Fontaine, Molière, Pascal, Bossuet, Boileau, Racine, La Bruyère, Saint-Simon, Montesquieu, Voltaire sau Rousseau se încadrează în patrimoniul general al culturii europene, antenele și rezonanțele lor pătrundând într-o sferă care de-

paște cultura franceză, nu putem afirma același lucru despre: Saint-Evremond, La Rochefoucauld, Retz, Furetière, Madame de La Fayette, Madame de Sévigné, Bayle, Fénelon, Le Sage, Marivaux, Buffon, Diderot, Vauvenargues, Beaumarchais, Bernardin de Saint-Pierre, Chamfort, Laclos, Rivarol, Parny și Chénier, care interesează cel mult o minoritate de cititori europeni, specializați în cercetarea culturii franceze, ei fiind ceace așa numiți genii locale, fără de care nu s'ar putea concepe literatura franceză — și încă pentru unii genii e mult spus — dar nu elementele indispensabile din peisajul universal al culturii europene, cum sunt celelalte. În sfârșit un Rétif de la Bretonne sau un Sade sunt simpli cazuri literare, interesante cât vrei, curioase, dar cazuri care nu ar implica integrarea lor într'un tablou select al scriitorilor francezi. Printre acești 34, se mai rezervă un capitol: Enciclopediei franceze, acei fenomen literar al sec. XVIII, atât de bogat în consecințe.

După cum se vede s'a operat o triere, intrând în tablou scriitorii scoșiți drept cei mai reprezentativi, făcându-se unele răsunări, de valoare secundară, făcându-se unele nedreptăți de oarece Ch. Perrault nu are o valoare mai mică decât aceea a lui B. de Saint Pierre, Scarron putea sta acolo unde e pus și Furetière și Abatele Prévost la fel (deși nu e apropiere între ei, ci e vorba de valoare numai). În ce privește pe Séanour, al cărui loc era aici, poate că va intra totuși în vol. III, alături de B. Constant, dacă nu va fi omis de tot și nu văd de ce, când scriitorii de mână a treia ca Rétif de la B. sau Sade figurează.

Ce s'a urmărit în acest tablou? Să fie prezentat fiecare scriitor așa cum se răsfrânge el în viața unui alt scriitor,

Simple note

Premize istorice româno-maghiare

de COSTIN I. MURGESCU

La sfârșitul precedentei noastre note, aminteam apariția unei recente cărți asupra premizelor istorice ale raporturilor româno-maghiare, promițând să examinăm câteva din aceste premize în lumina a ceea ce numeam „dacismul” nostru. Înainte de aceasta trebuie subliniat însă din nou că prin acest „dacism” nu se poate înțelege un element dinamic în viața poporului român; dimpotrivă el reprezintă numai o rezervă de energie și o ancorare în darzenia rezistenței noastre etnice, dăruenie ce proviene din conștiința permanentei noastre.

În acest sens, o primă problemă pusă este aceea a raporturilor religioase româno-maghiare. Creștinismul a crescut organic în mijlocul poporului român; el nu era decât izbucnirea înaltă de forță sacrificială proaspete a latenessului religios geto-dac. Dar pe măsură ce el se identifica în puritatea credințelor zoroastriene, se integra într-o spiritualitate nouă, departe de liniile imperiale și politice ale catolicismului. În procesul de infiltrare a „apostolicilor credinței”, bastionul ortodoxismului daco-român era adversarul cel mai redutabil, atât prin antecedentele religioase (care interziceau papalității orice iluzie de conversie) cât și prin poziția geografică a acestui bastion. Din necesitatea de înăbușire a acestui creștinism care avea atâtea sensuri eretice în ochii Romei, s'a născut statul maghiar. În titlul de „rege apostolic”, scrie d. C. Sassu în volumul său amintit „se definește caracterul și se cuprind, ca într'o formă simbolică, atât factorii de putere și ascensiune cât și elementele de slăbiciune ale noii forme de stat”. (pag. 26). Dar dacă „factorii de putere și ascensiune”, care erau exclusiv de ordin politic și militar, au putut fi „furnizati” de Roma catolică, dând câteva secole iluzia că Ungaria își va îndeplini rolul misiunii care fusese investită, „elementele de slăbiciune” trebuiesc identificate în factorii spirituali ai acestei acțiuni.

Pentru că dacă o parte din „moștenirea” noastră română, adică forma statală și organizarea juridică, militară, etc. a putut fi înfrântă de năvăliri și desfrântă în Ardeal sau amenințată (în formele ei noi, slave) în Moldova și Țara Românească, de Ungaria misiunilor apostolice române, a rămas, „moștenirea” dacă a credinței și ceea ce dăduse formă acestei credințe: limba latină. În fața acestei moșteniri, artificialismul convertirii

maghiare n'a reușit nimic, oricât de perseverente și îndârjite i-au fost eforturile.

De altfel, toată fragilitatea poziției maghiare n'a apărut în lumina realității decât atunci când ea a încercat să-și însușiască „ceva” din amintirea noastră geto-dacă.

După lupta religioasă eșuată, după prăbușirea tragică a lui Mihai Viteazul care actualizase granițele dacice, au urmat eforturile ale maghiarilor pentru realizarea celeiiași unități carpatice, eforturi eșuate în fața realității etnice mai puternic afirmate în clipile de primejdie. Este aici desigur o depărtare flagrantă față de unele susțineri ale d-lui C. Sassu, care atribuie nereușita încercărilor (primile în acest sens) ale lui Ioan Corvin opoziției aristocrației maghiare, neglijând astfel faptul că un om care se integrase intereselor maghiare în măsura în care o făcuse Huniade, nu mai putea asculta „porunca tăinică a sângelui”, de care aveau să asculte mai târziu Mihai Viteazul sau Radu Șerban, așa cum însuși oricând dela Belgrad nu mai putea să reprezinte pentru unitatea românească un chip de care să legăm speranțe, mândrii sau recunoștințe.

Iată schițate în fuga acestor note, câteva aspecte ale problemei raporturilor româno-maghiare, proiectate pe fondul substratului nostru etnic geto-dac. Ele nu reprezintă decât un aspect dintr'un proces secular pe care studiul d-lui C. Sassu îl încadrează în juste considerații referitoare la poziția statului maghiar în cadrul ordinii dunărene.

Cu regretul de a nu putea prelunge la infinit aceste marginalii, dar cu speranța de a le putea relua cândva, transcriem una din concluziunile autorului nostru, cu observațiunea că ea poate fi privită drept ceea de boltă a studiului său: „Departat deci de o îndeplinire misiunea istorică pentru care regalul apostolic fusese creat, anume de a constitui, în bazinul dunărean, un bastion al civilizării creștine contra năvălirilor, statul medieval maghiar a fost numai un element de neliniște care, dezorganizând Europa centrală... a deschis chiar, într'un moment de tragică încercare pentru întreaga civilizație occidentală, calea acestor năvăliri spre Țara Românească”. Raportată numai la faza invaziunii turce, concluziunea rămâne însă valabilă pentru întreaga istorie ungară.

1) Românii și Ungurii. București. 1940.

Cronica Ideilor

Omul de după război

de MIRCEA MATEESCU

Ancheta pe care o începusem avea drept scop să experimenteze stările de spirit care s'au găsit în conflict odată cu declanșarea războiului actual. Ne întrebăm ce va rămâne din „lumea veche”, ce poate fi „lumea nouă” și, în definitiv, ce rost are această discriminare apocaliptică, cu ce se justifică o asemenea preocupare? Pentru că dacă diferența dintre cele două lumi s'ar fi născut numai în imaginația, întotdeauna aprinsă, a ideologilor ori a metafizicienilor — încă mai putea prinde acel scepticism care se mai încapățânează să susțină că în conflict se găsesc doar câteva armate, dar nu s'au ciocnit, antagonic, valorile în care oamenii a crezut până mai ieri, valorile în care oamenii începe să nu mai creadă. Așadar nu este

vorba de un simplu „accident” în timp. De astă dată, de pe urma bătăliei, nu se agită doar revizuirea hărții Europei ori a celorlalte pământuri. Nu numai pentru o bucată de pământ s'au angajat forțele, pe viață și pe moarte. Și despre o „lume nouă”, care va succeda „lumei vechi”, am spus că nu vorbesc numai ideologii și metafizicienii — dar oamenii politici, acești șampioni ai realismului, acești înșetați după concret, după rezultate practice și imediate.

Este un simptom care trebuie să ne dea de gândit. Ce rost are să invoace o „altă lume”, o „lume nouă” reprezentantului și exponentul politic cel mai calificat al „lunii vechi”? Este aici numai o invocare a tărâmurilor... „transcendentale” în ale lumii mărunte afaceri?

contemporan. Unui singur istoric literar îi vine greu să îmbrățișeze în mod egal zeci de mentalități și sensibilități atât de diferite și de aceea istoria literară făcută de un singur cap cuprinde aridități și uscăciuni provenite din inaderența acestuia la o multiplicitate de personalități, fie chiar nedreptățile acestora, dintr'un minus de comprehensivitate. În acest tablou scrie despre fiecare scriitor acela care-l înțelege și-l iubește mai mult. Fiecare și-a ales scriitorul predilect, dar și pe acela cu care are afinitate spirituală. E desigur multă apropiere între un moralist ca Labruyere și criticul său actual, Julien Bendu sau între romancierul cu preocupări mistice, Fr. Mauriac și Pascal, despre care scrie. Nimeni mai nimerit să scrie despre Racine, decât romancierul de lirism și fineță psihologică, Jean Giraudoux, iar despre La Fontaine tot un poet liric, Léon Paul Fargue? Ceva mai mult. Acest tablou e scris în majoritate de scriitori propriu zis, romancieri și poeți, sau de eseisti și gânditori și mai puțin de critici. Critici propriu zis, prin vocație și profesie, sunt numai André Thérive, Ramon Fernandez, Albert Thibaudet, Edmond Jaloux și Thierry Maulnier. În concluzie, tabloul acesta e de departe o colecție de puncte de vedere diferite, înfașând o altă serie de puncte de vedere diferite cu care-și simt aderențe și afinități și pe de altă parte într'un fel, o admirabilă colecție antologică de critică a artiștilor căci, romancieri, critici, poeți, esești sau ideologi, toți colaboratorii acestui tablou sunt însă, fără excepție, artiști, prin scris și atitudine.

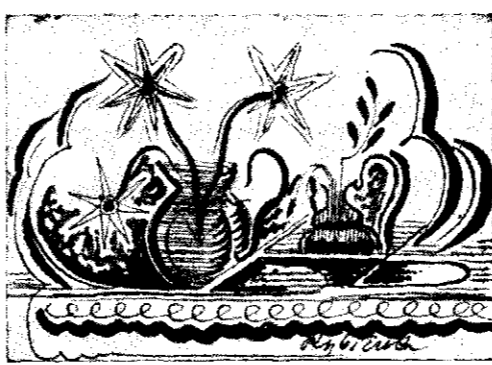
Îl lipsește deci acestui tablou ceea ce caracterizează istoria literară. Ea are în schimb ceea ce rar se găsește chiar și în cele mai bune istorii ale literaturilor — afară poate de aceea a lui Papini! — o vioiciune, o proșpețime și o elasticitate care caracterizează viața însăși, și un spirit larg și cuprinzător și în sfârșit, cu fiecare capitol o nouă sugestie și o nouă valabilă punere în discuție a fiecărui scriitor. Ceea ce urmărit André Gide, a și atins. Chiar și unele contradicții ce s'ar putea deduce dela un capitol la altul, dela un punct de vedere la altul sau dela o observație critică la alta, sunt în firea însăși a vieții și dau cârții aerul de fapt trăit, de fenomen cultural asimilat cu viața vie.

Valoarea unei istorii literare nu este în ultima analiză într'un adevăr exact, care în acest domeniu e posibil doar în ce privește datele și influențele, nu originalitatea operelor înseși, ci în punctul de vedere original adus de autor. André Gide a înlocuit punctul de vedere unic, care ilustra relațiunea faptului literar prin imposibilitatea unei comprehensivități eclectice și universale, cu relativismul pluralității punctelor de vedere care fac egală dreptate tuturor scriitorilor.

Se înțelege că valoarea unei asemenea opere s'ar putea discuta dacă ea ar ține de înlocuirea istoria literară care urmărește evoluția faptului literar în legăturile lui cu diferitele direcții ale spiritului uman. Neavând însă această pretenție, ea rămâne ceea ce este: o iconă a valorilor literare franceze din trecut, văzută cu optica valorilor literare ale prezentului. Sumă două lumi care se confruntă și se verifică. Astfel, pe lângă prețul de sugestii, opera mai are pe acela al unui document care va rămâne viitorului, despre felul în care au fost înțeleși și judecați precursorii, de către epoca noastră. Acest tablou nu are deci o valoare istoric literară, dar are una critică, una artistică-literară și în sfârșit pe aceea de mărturie istorică.

A discuta fiecare din capitolele cărții, ar fi o opera mult prea lungă și grea, deoarece ar însemna să atingi toate ideile și concluziunile la care au ajuns 34 de scriitori de azi analizați și 34 scriitori de ieri. Am prezentat principalul opera. E o chestiune personală, a cititorului, de a primi sau respinge fiecare din paginile acestei cărți. Ea scutură de praful câteva zeci de opinii ruginite — interesant în acest sens e mai ales articolul lui Jean Schumberger despre Corneille — respingând o sumă de prejudecăți critice, de locuri comune școlare și are și meritul de a reactualiza și de a repune în discuție o serie de probleme pe care ne învâțasem să le privim în soluții curente, luate deagata și insuficient controlate.

Recomand această carte oricui vrea să guste un regal al spiritului și să fie pus la curent cu gândirea literară a Franței de azi, nu însă aceea care nu cunoaște mai dinainte foarte bine literatura despre care-i vorba înăuntrul și adevărata istorie literară franceză. Căci acesta nu e un manual informativ, ci o plimbare în spirit într'un teren al cărui preambulă cunoaștere o presupune acela care te întovărășește: criticul.

Omul văzut de Giovanni Papini

de MARIELLA COANDA

Atunci când cineva din depărtare urmărește pas cu pas activitatea unui autor, în se apropiie spiritual din ce în ce și din „critic”, orgoliu cum își spunea, îi devine prieten. O astfel de reflexie te încearcă în momentul când ai sfârșit de citit ultima filă din cartea, care se oferă romancierului, începând cu titlul: „Figurile umane” (Vallacchi, 1940). Cel care a conceput-o și a semnat-o este Giovanni Papini.

Dar prietenia noastră, a necunoscutului, nu înseamnă un orgoliu mai mare față de acela de critic, ci doar un semn de sfioasă recunoștință. Se integrează în alta „oficială” a Românilor, cari așteaptă cu nerăbdare și bucurie cinstea de a avea drept oaspete — firește, când împrejurările de ordin politic vor îngădui — pe marele scriitor italian, prin mijlocirea unui adevărat prieten al său, d. profesor Alexandru Marcu.

Florentinul amic nu s'a desținat de mult în limba sa, ca săpata în stânci de granit, dispunându-se să-și scrie, pentru o vreme în genere, la fel ca și nefericitul premergător, Dante Alighieri. Mai romantic, însă, decât acesta, cu amintirea subiectivismului din veacul trecut, Papini a mărturisit că se iubea numai pe sine, fără rușinare. El era sincer în ceea ce spunea. Noi nu l-am putut crede, deoarece, în conturarea figurii sale, până la marginea celor treizeci de ani, am deslușit omeneșul din ea.

A fost prima figură umană „sfârșită”, doar în sensul de a dăncire a trăsăturilor ce dau expresie trăirii. Deoarece psihologic, ea deabia „înțeapă” să se lămurască. Au urmat alte figuri, dintre cari, cea mai umană în divinitatea Sa a fost Iisus.

Mai deunăzi, ne trimisea un alt portret, de data aceeași alegoric, înfățișat, însă, cu atâtă patimă vitală, încât a vibrat în fața noastră aproape ca o persoană adevărată. Este Italia sa.

Astăzi, cu fruntea lămpizată de furtunile tinerității, în pragul celor șezăzeci de ani, privind număr de aproape în jurul lui și zâmbind indulgent către sine, ne prezintă nu una, ci șaisprezece siluete spirituale. Cartea, care le strănge, ne spune ceva: un secret, pe care Papini ar fi voit să-l păstreze și nu a mai putut să-l ascundă: el a iubit și iubește pe oameni. De ce? În fiecare schiță portretistică, aduce un motiv lămuritor: pentru forța pământului, care este în ei și pe care o redau pământului prin muncă, așa cum figura cea dintâi a plugarului: dela poalele muniilor ne-a indicat; pentru fericirea simplității spirituale, ca o exemplificare concretă a dictonului evanghelic „fericiți cei săraci cu duhul lui”, pentru voluptatea singurătății, care dă auză personalității, iluzie, pe care, cu o blândă ironie, Papini nu prezicează dacă e pură iluzie sau coincide cu realitatea. De fapt această voluptate este o realitate, deoarece e însoțită de convingerea celui ce o practică. Și doar motivul psihologic interesează. Superioritatea omului, care nu are nevoie de ajutorul semenilor săi o simte și cel care și construiește singur tot ceea ce îi este necesar, dela casa și mobilierul său, până la ceasul meridian. În figura acestui om intervine și motivul expus al aprecierii simplității psihologice prin simplificarea nevoilor de ordin material. Întrebarea, care dă nota finală de încheiere: „E

un nebul în libertate ori cel mai înțelept între înțelepți?” (p. 42) și pe care Papini mărturisește că, deși au trecut alții ani, nu o poate rezolva, precizează indiferența autorului față de adevărul faptic și colorează în același timp descrierea, cu o ușoară nuanță de humor. Voluptatea omului singuratic e mai limpede conturată în figura „straniului pustnic”. Această siluetă spirituală e una din cele mai precizate mărturii a adevărului tăcut de Papini, pe care noi ne mândrim că l-am descoperit. Iată ce ne spune ciudatul eremit: „Stau singur pentru că iubesc grozav de mult și de sincer semenii mei și pentru că distanța și solitudinea te fac să-i iubești mai mult. În mijlocul mulțimii te simți împins și înăbușit; pe culmea unui munte solitar încerci dorința de a avea un suflet apropiat, de a privi ochii unui frate, de a strănge mâna unui sărac. Am urmat pildele dăstnicilor, cari erau totmai discipoli: lui Dumnezeu, care a propovăduit iubirea” (p. 62). Ce mărturie mai puternică s'ar putea inventa față de această simplită mărturisire izvoată din adâncurile spirituale ale unui îndrăgostit de oameni? Papini însuși ne-a vorbit prin această figură

„stranie” cu care are și un punct fiziologic de coincidență: slăbirea vederii. Nu știu dacă și plăcerea îngrijirii florilor a eremitului e comună autorului, dar i-o bănuim. În sfârșit, a treia formă a voluptății „singurătății” este cea mai inocentă dintre pervertitățile omenești: căutarea de a fi alfel ca toată lumea. Într'un cuvânt, originalitatea. În acest ultim aspect intră o mare doză de humor, căci Papini, care a căutat întotdeauna și a reușit să fie original, își dă seama că în fond e o copilărie de oameni mari. Nu este supărătoare de loc ci dimpotrivă eterna copilărie neucisă de maturitatea severă ne apropiere sa, aceea a copiliei cu priviri proaspete și pure. Celelalte, a doua figură a nevinovăției prin iluzia de creștină feroave de a fi sârutat în biserică în seara sfântă a nașterii ne însuși Copilul Iisus și a fi visat apoi, ne aduce îndată în minte, prin asociație de idei, minunatele povești despre bunul Dumnezeu ale lui Rainer Maria Rilke.

Ultima situație a celei ce se hrănește cu vioarele, are aproape aspectul alegoric al unei nimfe a primăverii. Puternica sensibilitate din ultimele pagini, în care pulsează bucuria vieții panteistice intrupată și aceeaș pe care a cântat-o, cu egală forță Gabriel D'Annunzio: acea confundare a sensului păgân cu cel religios creștin într'un suprem moment al fetei de o trăi. Căci, iată ce spune despre pășmurele, nîmfa Rubina: „În păgăna dar ingenua patimă a naturii Rubina voia să se unească primăverii cu toată ființa sa, nu numai cu ochii și cu sufletul ci cu însăși carnea sa. Nutriindu-se cu vioarele avea senzația de a încorpora în sângele său o parte cel puțin din acele minuni, porțiunea sa dreptă din marea iluzie a lui Dumnezeu”. (pp. 197—198).

Iată, pentru noi, necunoscuți prieteni, concluzia desprinsă din acest mănunchi de „figuri umane”: deși rămâne un solitar în lume, Giovanni Papini este un solitar, care iubește pe oameni și mai presus, forța care-i activează: viața.

o în toate figurile umane: voluptatea singurătății. Momentele cele mai fericite le petrece Ferece, atunci când cei dragi ai casei s'au îndepărtat spre a-l lăsa singur, cântând încet în tăcerea familiară „pentru sine unul din acele a solo pentru flaut”. În invocarea inocenței medodiei, o lacrimă de firiore i-a alunecat, sfârșite Papini portretul, temperând dușoșia cu tonul de blând humor prin intervenirea sa personală că nu ar putea să jure că scena nu se petrecea astfel.

Dorința de originalitate, pe care scriitorul florentin o apreciază la oameni și a cărui senzație îi este conștientă, o adoptează și exterior, în conturarea celei mai umane dintre figurile sale: „Cocoșatul Mela”. Iată cum îl descrie: „Nu încerca să-și ascundă infirmitatea de ghebos, cum atăția o fac, aproape ca o rușine și o purta, dacă se poate numai astfel, cu fruntea în sus, aproape ca o sfidare față de oamenii normali, adică mediocri” (p. 127). Un tablou plastic, făcut de humor străștește portretizarea, în care Mela, cu care ne-a împrietinit Papini, se întorcea acasă cu soția sa vinovată supușă „în spatele victorioasei cocoșate”.

Dar creatorul figurilor umane mai iubește lumea pentru puritatea, care domnește într'un sector al ei: acela al copiilor. Nu mai este copilăria ca o aducere aminte a unei vârste trecute, ci actuala ei trăire. Ultimele trei siluete, de o neînchipuită gingășie, ne atestă iubirea lui Papini pentru timpul inocenței. Scriitorul pătrunde în acest sector cu autoritate de bunice: Ilaria nu e o oarecare imagine inserată lângă celelalte, este „Ilaria sa”. Sunt pagini de autobiografie directă, în care sentimentele se înălțează discret, lăsându-ne multă vreme și după ce am sfârșit portretul, imaginea bunicii cu ochii obosiți de a fi citit prea mult și mai ales de a fi văzut răul din lume și în apropierea sa, aceea a copiliei cu priviri proaspete și pure. Celelalte, a doua figură a nevinovăției prin iluzia de creștină feroave de a fi sârutat în biserică în seara sfântă a nașterii ne însuși Copilul Iisus și a fi visat apoi, ne aduce îndată în minte, prin asociație de idei, minunatele povești despre bunul Dumnezeu ale lui Rainer Maria Rilke.

Ultima situație a celei ce se hrănește cu vioarele, are aproape aspectul alegoric al unei nimfe a primăverii. Puternica sensibilitate din ultimele pagini, în care pulsează bucuria vieții panteistice intrupată și aceeaș pe care a cântat-o, cu egală forță Gabriel D'Annunzio: acea confundare a sensului păgân cu cel religios creștin într'un suprem moment al fetei de o trăi. Căci, iată ce spune despre pășmurele, nîmfa Rubina: „În păgăna dar ingenua patimă a naturii Rubina voia să se unească primăverii cu toată ființa sa, nu numai cu ochii și cu sufletul ci cu însăși carnea sa. Nutriindu-se cu vioarele avea senzația de a încorpora în sângele său o parte cel puțin din acele minuni, porțiunea sa dreptă din marea iluzie a lui Dumnezeu”. (pp. 197—198).

Iată, pentru noi, necunoscuți prieteni, concluzia desprinsă din acest mănunchi de „figuri umane”: deși rămâne un solitar în lume, Giovanni Papini este un solitar, care iubește pe oameni și mai presus, forța care-i activează: viața.

Ori, aieva, oamenii politici care afirmă că se luptă pentru o lume nouă, n'au habar de vreun idealism metafizic și acordă termenului o accepțiune curată practică, cu scopuri de propagandă imediate? Noi nu credem în această ultimă ipoteză. De astă dată prea grave sunt împrejurările pentru ca exponenții marșelor în conflict să nu fie realmente pătrunși de idealurile pe care le anunță. Iată, d. Churchill, premierul britanic, a anunțat de curând că poporul său va continua lupta până când „lumea nouă” va birui „lumea veche”. Nu ne interesează, în această coloană, aspectul politic al discursului. După cum, nu ne interesează, aici, finalitățile cu adresă direct circumstanțială și fidelă practică — pe care le-a putut avea în vedere omul politic britanic. Ne-a dat de gândit însă, pe alte planuri, profeția d-lui Churchill. Indiferent de realitatea ei politică, o constatare rămâne definitiv câștigată: Oamenii politici de ieri, reprezentanți până la mitologie ai „lunii de ieri”, — lumea unor idealuri și a unor atitudini publice și private pentru care în trecut s'a luptat mult —: acești oameni, poate involuntar, se află în situația de a in-

voca alte realități, o altă lume, o nouă lume, cu alte instituții, cu alte idealuri. Nu credem că a fost vorba de înțeleșul geografic al „lunii noi”. Mai curând, că omul politic, ca și ideologul, ca și metafizicianul, au fost de acord asupra înțeleșului, atunci când au vorbit de o nouă lume. Nu s'a referit, adică, niciunul, la cele două Americi; nu un atare înțeleș pragmatic s'a gândit cineva să acorde termenului de „lume nouă”. Evident, nimeni nu a crezut că lumea de peste ocean s'ar putea revărșa, războinic, peste lumea „veche” a Europei, pentru a o primumi, pentru a o înfrânge, salvând-o, ori readucând-o în starea trecutelor instituțiilor publice și private... Un astfel de idealism... transcendentă (cum glumea cineva!) nici omul politic nici ideologul nu mai abordează astăzi. Salvarea poate veni „de dincolo”: această teză este admisibilă; însă nu de un „dincolo” pragmatic ori geografic este vorba; — „dincolo” nu înseamnă peste ocean, „dincolo” nu se referă nici la America nici la alte pământuri de peste alte ape: care, și ele sunt organizate astăzi potrivit unor instituții ale lumii vechi, deci nu pot fi „lumea nouă”. Lu-

crurile stau astfel: metafizicianul și ideologul (poate deliberat) omul politic (poate involuntar) dându-și seama de prefacerea pe care o macină experiența aspră a războiului, se referă la o lume nouă în înțeleșul valorilor spirituale. La un „dincolo” în sensul valorilor etice, „Lumea nouă”, despre care vorbesc popoarele în conflict, nu își recunoaște temelile în ceia ce a fost — dar în ceia ce se va naște post factum. Nu este, desigur, o simplă întămplare că leaderul celui mai tradiționalist popor, a putut invoca, în sprijinul cauzei acelu neam, benevolul ideologic al viitorului. Nu vedem aici, o simplă renunțare, nemotivată ori precipitată. Reprezentantul, atât de stăpân pe sine, al „lunii vechi”, n'a ridicat ancora care înțepenea neamul său în mitologia milenară a instituțiilor vechi, fără să aibă, întocmai ca metafizicianul, intuiția realistă a unei schimbări fundamentale și fără să îi simtă necesitatea. Despre această schimbare și despre întrebarea dacă poate fi conciliată un anumit realism vechi cu un anumit idealism nou, va trebui să scriem în termeni mai lămuriti.

Bucovina, plaiul lui Ștefan-cel-Mare

— Reportaj inedit (I) —

de MIRCEA STREINUL

BUCOVINA, MUZEUL MOLDO VEI. — CLOPOTUL BUGA. — FRĂȚII HURMUZACHI ȘI CERNAUCA IOR. — SUCEAVA, CETATEA SFÂNTA. — NOAPTE STRANIE. — PE VREMEA LUI ȘTEFANIȚĂ - VODĂ. — ORAȘ CU VOEVOZI. — CETATE BĂTUTĂ DE PLOI. — INGENUNCHIERE ÎN LUMINA MOLDOVEI. — DOINELE MURMURĂ LANGĂ CETATE. — ZARI SPRE ISTORIE. — RĂDAUȚI, SIRETUL ȘI CÂMPULUNGUL - MOLDOVENESC

Bucovina, pământ binecuvântat! Suceava, inima Bucovinei — inima Moldovei... Bucovina înseamnă plaiul lui Ștefan-cel-Mare, Putna, Moldovița, Voronețul, Dragomirna, Rarăul, Prutul, Bistrița - Aurie și Siretul... Fiecare din ele cuprinde o pagină de istorie. Ceva ca Bucovina e muzeul Moldovei — și n'a greșit. În Țara Fagilor fiecare bucată de pământ îți spune ceva. Aproape fiecare sat e legat de istoria Moldovei. Cosminul, Dumbrava-Roșie... — astăzi câte-un cătun ca oricare altul, dar inima îți tresare când te gândești că prin ele a trecut ca un orcan, pe calul său alb, marele Domn al Moldovei, al cărui nume răsună până și în cântecele plugarilor.

Un subtil joc diplomatic a smuls pământul acesta din trupul luminoasei Moldove, supunându-l barociei pajere bicefale. Peste mormântul lui Ștefan-cel-Mare s'a n'tins umbra flamurei negru-galbene și se spune că marele clopot numit Buga, care străjuiește la mânăstirea Putna, a început să sune cu dela sine pornire în noaptea când vestea a venit să turbure până și pe sfînșii depe iconostas. Suna Buga și munții din jurul Putnei vuiua a cumplită jale, înfiorând poporul de ciobani din vale.

La Cernăuți — autoritățile „k.u.k.” se instalau cu mare fast. Asta se n'tâmpla în anul 1774. Armata austriacă ocupase între 31 August și 25 Octombrie întreaga regiune dela Cernăuți până la Burdujeni, unde întinseseră „cordunul”, adică linia de demarcație între regiunea ocupată și restul Moldovei. Maria Theresia mai primise o perlă pentru coroana ei... Nomenclatura românească a diferitelor localități a fost schimbată, pretutindenți se ridicau simbolele imperiului austriac, însă spiritul românesc n'a putut fi ucis.

Dela Putna lui dragă, Ștefan-cel-Mare veghia...
O CETATE A ROMÂNISMULUI: CERNAUCA

Boierii din Bucovina au dat întotdeauna de lucru autorităților austriace. Un vioiu spirit de combatere a dominației străine îi anima și glasul lor ajungea uneori până la Viena, făcând ca domnii cei mari de-acolo să se n'ngrijoreze destul de mult uniori. Printre acești boieri s'au relevat îndeosebi frații Hurmuzachi, a căror reședință, CernaUCA, trebuie amintită oricând căteori e vorba despre unirea Principatelor, căci acolo a răsărit pentru întâia oară gândul de-a se alege un singur domnitor peste Moldova și Muntenia.

Frații Hurmuzachi aveau un minunat conac în satul CernaUCA de peste Prut. Acești boieri au găzduit în repetite rânduri pe refugiații revoluției din 1848. Astfel, Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Kogălniceanu și alții au găsit o frățească ospitalitate la CernaUCA. Umilul, dar frumosul sat dintre colinele de peste Prut a devenit deodată un centru politic și cultural pentru Bucovina. Seara, în saloanele bogat luminate ale conacului sau pe potecile din grădina, refugiații, mulți dintre ei cărturari de seamă, discutau toate problemele timpului — dela cele politice până la acelea de minuțiozitate științifică. Istoria și literatura îi preocupau îndeosebi pe acești exilați, pe cari frații Hurmuzachi, ei însiși mari cărturari, îi găzduiau cu atâta dragoste. Aici, la CernaUCA, refugiatul Mihail Kogălniceanu a avut inspirația să zămislească ideea unirii Principatelor sub un singur domnitor. Alexandru Ioan Cuza, alt refugiat, a realizat-o. Tot aici, la CernaUCA, Vasile Alecsandri s'a îndrăgostit de Bucovina, închinându-i cunoscuta poezie. Frații Hurmuzachi, prin „Societatea pentru cultura și literatura poporului român din Bucovina”, ctitoria lor, și prin diferite publicații, au ținut mereu vie flacăra patriotismului, pregătind astfel suflutele pentru marea unire din 1918. CernaUCA rămâne deci un nume scump pentru Bucovina. Zidurile conacului de acolo sunt cetatea spirituală a „Arboroasei” de sub dominația austriacă. Prin Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și frații Hurmuzachi — CernaUCA a fost o universitate de românism și influența ei s'a arătat deosebit de binefăcătoare în desvoltarea vieții naționale dintre Nistru și Vatra-Dornei. Intelectualii români, adăpați la izvorul de energie al ideilor de regenerare națională din CernaUCA, au adus din generație în generație până în zilele noastre stindardul unei falnice și absolute intransigențe românești.

SUCEAVA...

Istoria țării e plină de numele Sucevei. Nume ca un cântec — străvechiul „Sucidava”! Suceava! Adică Ștefan-cel-Mare. Ștefan-cel-Mare și Moldova! Veacurile au trecut peste pietrele colbăite ale Cetății, dar numele mai sună glorios, ca zăngănitul unui paloș, în suflul nostru.

De Suceava te-appropii ca de-un altar. Uiți că, astăzi, cetatea nu mai e decât un oraș provincial, că turlele Mirăuților au melancolia unor ciobani împărătești cu turmele risipite — și nu te gândești decât la istoria care trece cu pași de voevozi printre ruinele unde flamuri nevăzute mai flutură'n vântul primăverii depe dealurile Mitocului și-ale Burdujenilor.

SEARĂ CU UMBRE

Acceleratul oprește găfâind în lunga ploaie de Noembrie. Gara Ițcani, înconjurată de mărunte dugheni și cărciume, mă primește cu lumina tulburi și-apoase, cari cad galben pe fața călătorilor. O iau încet, prin burniță, spre oraș.

Suceava, ridicată pe mături frumos unduite, abia se zărește de-aici, căci păcla învaluiu ca un giulgiu felinarele cetății cenușii de seară.

Pe măsură ce înaintez, locurile devin tot mai stranii. Nu se vede nici o lumină pe dealuri. Casele au dispărut în beznă. Ploaia cade monoton. Câte-un câne latră, însă rar și'ndepărtat. Ce-i asta? Am rătăcit drumul? Mă opresc pentru a mă orienta. De-aici, ar trebui să văd semnalele optice dela gara Burdujeni. Imi încord privirea să taiu întunericul. Zadarnic! Nici o lumină. Absolut nici una! Totuși, păcla nu e atât de deasă, ca să'nghită cu totul gara și semafoarele, căci disting lămurit un copac la o depărtaare de vre-o trei chilometri. Imi întorc privirea spre Ițcani. Aceiași beznă. Mare comedie!

— Ce, ai rătăcit drumul? — răsare deodată un glas lângă mine, inspăimântând tăcerile.

— Da... Adică nu, căci cunosc bine locurile, însă mi se pare ciudat că nu văd nici o lumină... — răspund eu, cam mirat de neașteptata apariție a unui tovarăș de drum, pe care nu știu cum de nu l-am observat până acum.

Un răs încet și straniu perlează întunericul: — Nici o lumină? Dar privește castelul!

— Castelul? Care castel? — și tresar, cuprins deodată de-o inexplicabilă teamă.

Străinul întinde mâna. Mă uit în direcția ei. Și, prin ploaie și ceață, deslușesc că, într'adevăr, numeroase lumini pâlpaie pe dealul care ține în coastră ruinele cetății lui Ștefan-cel-Mare. Nu mai înțeleg nimic. Și ploaia țărăie cumplit de enervant. Bacovia surăde trist în amintirea mea.

TOVARĂȘUL DE DRUM

Larg, ca din nesfârșite hăuri, se-aude glas vestind ceasul. Sunetul înfioară văzduhul de cenușă. Oare n'am deslușit, ca prin vis, clinchenit ca de arme? Totul se n'volvoburează. Nimic nu mai e verosimil.

Și vechiul cântec al lui T. Robeanu, care „descurajat și hărțuit de nevoile vieții, și-a pus capăt zilelor în camera unui hotel din Munkacs (Ungaria)”, mă obsedează:

„La Suceava în cetate
Ceas de mieznoapte bate,
Păzitorii cântă 'n uliți,
Răzâmați în albe sulii.
La Suceava în cetate
Ceas de mieznoapte bate,
Zidul vechiu adănc răsună:
„Noapte bună, noapte bună.”

Necunoscutul sperie din nou întunericile:

— Trebuie să ne grăbim, că petrecerea e'n toiu și Măriei Sale nu-i plac întârzierile...

Asta-i bună! Și nu mă pot opri dela un hohot de răs: — Nu cumva Măria-Sa mă așteaptă pe mine?

Vocea necunoscutului sună a mirare:

— Vezi că pe dumneata! Că doar n'aș fi venit până la rohatcă pe-o vreme ca aiasta, dacă nu eram trimis să te'n-tâmpin pentru a te aduce 'ndata mare la curte... Da' hai mai repede, că Măria-Sa vrea să-ți audă cântecele cele noi. Nu cumva ai uitat să le iei cu dumneata! — se'ngrîjorează brusce tovarășul meu de drum.

Asta-i bună! Adeverat, am în servietă câte un exemplar din „Tarot”, „Corbul de aur” și „Divertisment”, dar le-am destinat pentru Valerian Doboș-Boca, bunul și ostrul meu prieten, căci nu m'așteptam de loc — vă asigur că absolut de loc! — să dau ochii cu Ștefaniță-Vodă. Capul mi zumzăiește de cele mai absurde teorii și-mi amintesc deodată că am văzut cândva un film după o năvelă de Mark Twain, film în care, print'o simplă isbitură în cap, eroul se trezește tocmai pe vremea Regelui Arthur, așa că încep să nu mă mai mir prea strasnic. Dacă tovarășul meu afirmă că suntem pe timpul lui Ștefaniță-Vodă, sumbrul erou al lui Delavrancea, de ce să n'o cred? Fie! Și încep să mă gândesc la dedicațiile pe cari trebuie să i le ofer.

Mă tem, însă, că nu va'nțelege versurile mele și mă interesez îngrijorat:

— Oare Măria-Sa i-a citit pe Simion Stolnicu, Emil Botta și Virgil Carianopol?

— Da' cine's aleștia? Că n'am auzit de ei...

— Cum, n'ai auzit de ei?

Și mă'ngrijorez și mai mult; te pomenești că la curte nu circula decât Otilia Cazimir și Vasile Militaru — și, atunci, e vai de mine, căci Otilia Cazimir și Vasile Militaru reprezintă tradiția, pe când eu sunt... „modernist”!

— Dar de N. Crevedia ai auzit?

Iarși:

— Nu. Și'alesta o grămătic?

Va-să-zică tot Otilia Cazimir și Vasile Militaru!

Nu mai insist și mă gândesc iarși la eroul lui Mark Twain:

— Ascultă... Cum îți spune, bre?

— Ionuț... Ionuț al Lupului...

— Ascultă, frate Ionuț al Lupului... Nu știi, nu cumva m'a isbit vre-un zurbagiu cu parul în cap?

— Doamne-fereste! De ce să te fi isbit? — și par'că-i văd prin întuneric ochii căscați a mirare.

— Nimic... Am întreat așa, fără nici un rost... — și mă las în voia soartei.

În definitiv, o să am material pentru un reportaj efef... Mă și gândesc ce senzație o să facă reportajul meu la „Universul literar”. Thi! Ce-o să se mai mire d. Victor Popescu... Deh... Doar o să stau de vorbă cu Ștefaniță-Vodă...

Leap-leap... leap-leap...

Tot liopăind prin glod, trecând prin vâgăuni și urcând șanțuri, iată că ne-am apropiat de cetate.

DACĂ BEI TITIUN...

Străjile ne'n-tâmpină cu strasnic zăngănit de sulite. Ionuț al Lupului dă parola și trecem prin imensa poartă de piatră cenușie, peste care lumina roșietică a făcliiilor aruncă pete de sânge.

În ograda interioară, largă și plină de făclieri, ne oprim pentru a ne odihni și privesc cu lăcomie cetatea enormă, unde amintirea lui Ștefan-Vodă e încă vie în amintirea tuturor — dela Vlădică până la ultimul copil de casă.

Din palat străbate o muzică veselă, în care deslușesc o săltărească melodie leahă. La răstimpuri, isbucnesc uriașe cascade de răs. Desigur că vre-un boier mai ghiduș își face iarși de cap! Totuși, am impresia că răsul dinăuntru nu e tocmai sincer... Deh! Ștefaniță-Vodă îi om ciudat și cu toane... Cel puțin așa știu din „Viforul” delavranian... Și te pomenești că boierii își cam tem capul și răd galben!

Un oștean se-appropie de noi și ne spune că vom fi chie-mați imediat în fața Măriei-Sale.

Emoționat, mă mai gândesc odată la năvela lui Mark Twain și-mi aprind o țigară...

NIMIC DECĂT PLOAIE!

Doamne, ce-o mai fi și asta? — Căci m'am trezit, singur cuc! I, în cel mai oșplut întuneric.

Unde-i castelul? Unde mi-i Ionuț al Lupului? Unde-s făclierii?

Sfrm...

Un strop de ploaie a căzut pe țigară, stingându-mi-o. Aha! Acuma mă dumiresc... Cine naiba m'a pus să-mi aprind o țigară pe timpul lui Ștefaniță-Vodă?! Mi-a trebuit iarba dracului? Acuma inghite-o, stimate domn! Mircea Streinul, și a dus pe copcă reportajul senzațional! Și, amărit, leapa-leapa prin noroaie, abia reușesc să urc dealul, ca să ajung însfârșit la Suceava.

Dacă n'aveam proasta inspirație să-mi aprind o țigară, beam acum vin de Nicorești cu Țugulea Moghilă și nu mă perpeleam într'o odaie meschină de hotel obscur și suspect...

SFÂNTUL IOAN-CEL-NOU

Disdedimeată, o iau încet către biserica Sf. Gheorghe — ctitoria lui Bogdan Cel Orb și-a lui Ștefaniță —, un adeverat giuvaer de piatră, în care se păstrează moaștele marelui mucenic Ioan-cel-Nou; acesta, nevoind să se lepede de credința în Hristos, a fost ucis de păgâni, după groaznică chinuri, la Cetatea-Albă.

În anul 1402, Alexandru-Vodă a adus la Suceava moaș-

tele martirului pentru care, la 24 Iunie al fiecărui an, se face mare pomenire în fosta capitală a Moldovei.

„Moaștele sfântului Ioan” — spune un preot — „sunt un adeverat izvor de întărire a suflutelelor creștinești. În vechime, toți Românii, dela vodă până la arcaș, au ingunuchiat cu smerenie în fața lor, rugându-se pentru mântuirea neamului și, prin puterea ocrotitoare a sfântului Ioan, multe hoarde de străini au fost intoarse din cale ori rāpuse în fărâ...”

M'apropiu de sicriul artistic lucrat în argint și'ngenunchiez. Liniștea și-un vag mros de tāmăie domnesc în biserică. O lumină grea, cenușie, învaluiu în vis vastul interior fumuriu, în care aurul icoanelor împrășteie scilpiri mate și suave.

Aici, departe de forfota ulișelor pline de târgoveții negustori, e adeverata Suceavă, Suceava gloriei împărătești și-a dreptei-credințe, Suceava voevozilor și-a înțelepților monahi, — aici e Suceava eternă, pe care anii și vitregiile n'au putut-o doborî.

CETATE DOMNEASCĂ

După lunga ploaie de ieri, cerul s'a luminat și imensele azururi își tălăzuiesc peste oraș puritatea. Bisericile lucesc în bătaia dulcei soare de primăvară, frunzișul copacilor depe dealuri își seamănă în vânt frunzele, colinele curg suav spre zările sidefate, iar departe, pe-o coastă, ruinele cetății lui Ștefan-cel-Mare se înalță sobru și majestuos, stăpânind văile ca un cioban turmele sale.

Dealțul, întreaga Suceavă e mărturia vie a gloriei românești: cetatea domnească, Mirăuții — nume de cântec, nu? — Zamca — atâtea semne ale istoriei!

La Suceava, trăiești ca'n't'o biserică... Aici, îți vine să vorbești cu sfială, să'ngenunchiezi. Între zidurile orașului, par'că mai stăruie chiotul plăieșilor, par'că se mai aude zăngănitul de solite. Oare acolo, în vale, nu stăteau hoardele țătare, ahtiate să cucerească lumina Moldovei? Oare dincolo, după dealuri, Dragomirna nu străjuiește oștimea stejarilor?

Astfel fiind, oare nu se cade să ingunuchiezi pentru a sâruta țărna prin care, poate, a trecut cu pas viforos Ștefan-cel-Mare și Sfânt?

ALTĂ SUCEAVĂ

Mutând capitala Moldovei la Iași, Alexandru Lăpușeanu a sortit pierzării Suceava și chiar a poruncit să se dărâme cetatea.

Cu toate acestea Suceava n'a murit. Cetatea lui Ștefan-cel-Mare n'a putut să moară. Oricât ar bate-o ploaie și vântul, oricât s'ar năpusti nămeții iernii asupra ei, oricât ar cobî în nopțile lungi de toamnă cucuivăle și bufnițele cari își au cuiul între zidurile dărăpănate, — ea își ridică spre ceruri contururile enorme și continuă să vegheze drumurile.

În timpul Austriei, Suceava a fost un puternic bastion de românism creator și intransigent și hidoasa pajură bicefală a defunctului imperiu nu cuteza să-și fluture aripile negre deasupra cetății.

Astăzi, Suceava e frumos gospodărită de primarul Leontie Moțoc, un Român de ispravă. Intelectualii orașului desfăoară o frumoasă activitate culturală în cadrele societății „Ciprian Porumbescu”, al cărei suflet e profesorul Ștefan Pavelcic. Această societate, pe care-o patronează profesorul universitar Victor Morariu, dă numeroase concerte și reprezentații teatrale în fiecare an, tipărirind totodată, sub îngrijirea profesorului universitar Leuca Morariu, inedita lui Ciprian Porumbescu, marele compozitor bucovinean.

NOAPTE FĂRĂ FĂCLII

Amurgul m'a surprins pe dealul Zamcei. Șuvoaie de sânge gălgăie din nourii, amestecându-se cu suavul verde al frunzișului din luncile râului care șerpuiște pe lângă Ițcani și Burdujeni. Soarele se rostogolește după zări și umbrele cuprind repede văile imense.

În satele învecinate, casele țărănești frumeeșă a mămăligă și lapte proaspăt, iar câinii latră melancolic, stărnind stihiiile ascunse prin vâgăuni. Un tren își țărăie leneș vagoanele spre Dărmănești. Un zumzet plăcut de care și trāsuri adie dinspre șosea, iar dealurile răspund cu strigă mic de păsări nocturne.

O lună enormă răsare peste noapte. Intreg peisagiul se soufundă într'o lumină palidă, ireală, prin care copacii își întind fantomatic brațele către cer.

Apoi, deodată, un cântec straniu prinde să crească tocmai depe celălalt deal. Rămân fascinat. Par'că niciodată n'am auzit un cântec mai dureros, mai turburător. Am impresia că melodia asta, pe care-o murmură însuși pământul, vine din vechile ruine — și, ascultând-o înfiorat ca'n preajma unei mari minuni, revăd întreaga istorie a Moldovei, ctitorită peste veacuri fără sfârșit.

Oare nu sună și tulnice în depărtare?

Oare nu se-aprind focuri pe dealuri?

Oare nu răsună tropot de cai prin noapte?

Da, aici e Moldova; aici, unde Ștefan-Vodă mai trăește; doinele țărănilor; aici, unde sfântul mucenic Ioan doarme somn luminat; aici, unde zările închid un cer de biserică și de legendă.

Ați înțele acuma de ce, aici, trebuie să'ngenunchiezi și să sâruiți țărâna?

ALTE ORAȘE

Rădăuți, Siretul și Câmpulungul-Moldovenesc cuprind deasemenea numeroase vestigii ale trecutului.

Rădăuți, oraș care se crede c'a fost întemeiat de Bogdan I, are o poziție fermecătoare între Vicova, Horodnice și Volovăț. În biserica lui Bogdan-Vodă I se găsec, între altele, mormintele lui Bogdan, al lui Lațcu-Vodă, al lui Ștefan Mușat I, al lui Roman I Mușat și al lui Bogdan-Vodă II, tatăl lui Ștefan-cel-Mare.

Siretul își are originea într'o străveche stațiune militară romană. În secolul al XIV-lea, „Tărgul Siretului” a fost capitala Moldovei sub Sas-Vodă și Lațcu-Vodă. Bisericele istorice — biserica Mușatei și biserica Troitei, prima ridicată, se spune, de mama lui Petru Mușat I, iar a doua de Petru-Vodă Mușat I — sunt foarte frumoase, adeverate monumente arhitectonice. La răsăritul orașului se înalță dealul „Ruina”, pe care se crede c'a existat o cetate teutonă, dărămată de Tătari prin anul 1241.

La Câmpulungul-Moldovenesc, unde a descălecat Dragos-Vodă, se găsește biserica lui Ioan Teodor Calimah, ridicată în anul 1758.

Celelalte orașe bucovinene: Gura-Humorului, Vatra-Dornei, Storojinețul, Vijnița și Cosmenii, se bucură toate de-o așezare pitorească și merită să fie vizitate de turiști.

Vatra-Dornei, așezată în inima Carpaților, la confluența râului Dorna cu Bistrița-Aurie, are cele mai importante băi de nămol și de acid carbonic din România. Peisagiul e fermecător în orașul acesta. Munții înconjurători îi dau o înfățișare unică.

În numărul viitor: O călătorie la Vijnița. Mânăstirile. Satul bucovinean.

Două familii poetice

(Urmare din pag. 1-a)

In lipsa unei atari adănciri a actului poetic în structura lui centrală și fără a renunța decât provizoriu la o urmărire a esenței poeziei însăși, se poate recurge la definirea câtorva atitudini poetice prin precizarea mecanismului intim de elaborare a actului poetic. Poate că părăsind cercetarea generală, din afară înăuntru, din perspective exterioare actului creator, și renunțând, pentru un moment, la formulări generale, vom ajunge la încheeri valabile dintr'un unghi de cercetare mai direct, privind semnificația pe care poezia o are în viața lăuntrică a poetilor și modul cum se înfăptuește în concretul lui, actul poetic. Dacă această întreprindere critică nu este destinată să se substituie integral examenului teoretic general, ea îi poate aduce în orice caz, o contribuție prețioasă.

Poezia reprezintă, de bună seamă, pentru fiecare dintre noi o funcțiune și o substanță spirituală, proprie. Ca și în iubire, găsim în poezie ceea ce punem din noi înșine. Expresie personală a unei sensibilități unice, a unei nuanțe particulare de viață în ceea ce ea are mai adânc, poezia stabilește între oameni comunicări pe un plan de existență sustras tuturor serviciilor cotidiene. Intelegem deci că pentru fiecare poet autentic poezia va avea o semnificație

proprie, pe care nu o putem apropia de accepția dată de ceilalți oameni fără a o deposeda de atribuțiile sale specifice personale. Totuși, dacă trecem peste datele ireductibile, legate de fiecare sensibilitate, și acordăm poeziei pe lângă o expresie de viață specifică fiecărei simțiri și elemente suflătești comune întregii umanități, vom putea stabili anume afinități între concepțiile și funcțiile lăuntrice pe care le joacă poezia în viața diferiților poeți. Vom putea stabili deci, în linii mari, mai multe grupuri de sensibilitate, răsfrângând aceiași atitudine în fața poeziei, grupuri ce se pot intruni la rândul-le în două mari familii spirituale.

Pentru prima familie poezia este expresia imediată, sinceră, totală, a unei stări emoționale sau a unui act de trăire surprins în spontaneitatea lui. Este exemplul romanticilor, cu deosebire a lui Lamartine, care și-au notat în improvizații scânteietoare, dar adesea fără adâncime, tălăzurile lor lăuntrice; este, mai aproape de noi, cazul supraréalistilor, exprimând în operele lor asociațiile

paradoxașe, neprevăzute, a le vieții subconștiente. Și într'un caz și în altul, este prezentă aceeași grijă a poetului de a se mărturisii integral, fie în nuanța lui de simțire, fie în jocul obscur al ideilor sale neformulate logic. Atitudinea poetului, în acest caz, față de actul creației este pasivă; el se lasă trăind, se urmărește pe sine, se părasește valului emoției sau asociațiilor, și se mărginește a înregistra pasiv, uneori cu rezerva mentală de a da în urmă o formă artistică a acestor notări, rezultatul fantaziei sau mișcărilor lui de suflet. Fiecare la început, această expresie directă a vieții interioare în actul poetic a devenit în timpul din urmă rod al unei atitudini doctrinale, a unei metode de explorare a vieții subliminale. Ori care ar fi însă orientarea estetică a poetului și raportul lui față de creația înfăptuită, pentru el poezia apare ca o expresie a propriei lui vieți subconștiente sau a valului motiv irațional.

O atare atitudine generală avea să conducă în mod natural înspre a tendință de explorare artificială

a vieții subliminale și la o „asistență” a actului de creație. Poeții aparținând acestei familii au recurs adesea la alcool, opium, derivate stupefiante, și chiar la sugestia somnambulică, pentru a putea desprinde din viața lor lăuntrică precipitărele prețioase ale ritmului poetic. Iluminați, muncitori de viziuni sau mișcări de simțiri contrarii, acești artiști ne apar, în actul imediat al creației, ca adeverați prospectori ai propriului lor suflet. Iată pe Jean Pellerin, poetul fantazist, părăsindu-se în răstimpuri visului opiumic, pentru a i se smulge la intervale și a nota pe hârtie crâmpele de versuri, petrecându-și nopțile în veșnică pendulare între pribegia opiumului și notarea febrilă de ritmuri poetice la masa de scris; și nu trebuie să uităm pe nenumărații poeți, Verlainne cu deosebire, căutând în alcool o liberare a spiritului din cătușele logicii. Ne aflăm în toate aceste cazuri, în fața unei aceleiași atitudini poetice de ascultare a propriei vieți și de transcriere credincioasă în ritmuri și imagini a vieții lăuntrice, cu nuanțele sale de simțire, cu asociațiile ei arbitrare, cu climatul ei specific. Poezia, pentru această categorie de poeți, apare ca o expresie a unei trăiri de adâncime, sustrasă canoanelor logice. Expresia poetică se află la capătul unui proces lăuntric complex, căruia poetul îi dă formă prin mijlocul crizei de conștiință, iluminării, transei, drogului sau „inspirației”. Poezia este în acest caz în primul rând substanță sufletească, plămădită subconștientă, conținut afectiv. Cuvântul nu e decât un vehicul, un mijloc exterior de comunicare, desigur precar și aproximativ, a tumultului interior. El se adaptează conținutului lăuntric; forma poemului se mulează mișcărilor interioare pe care o exprimă. O atare poezie nu exclude desigur inventivitatea verbală și magnificența formei: V. Hugo; dar o subordonează creșterii dinlăuntru a poetului. Acesta nu se inhibă, nu și supraveghează și disciplinează elanul; dimpotrivă, el i se părăsește, căci numai prin această identificare cu fluxul adânc al vieții sale emotive, va putea elabora aproape fără dăruiri ritmul și calitatea expresiei.

Pentru poezii aparținând unei a doua familii spirituale, scopul poeziei nu e expresia unor stări lăuntrice. Conținutul este indiferent poemului; substanța interioară pe care o îmbracă nu apare poetului ca primordiale, solicitând secundar haina expresiei. Tinta poetului este „exceleșta”, perfecția formală definitivă, aplicându-se asupra unei substanțe sufletești indiferente. Poetul acesta se află în condiția sonetistului primind o comandă asupra unui subiect oarecare. Idealul lui artistic este deci de a lua acest subiect indiferent sau banal ca pretext pentru confecționarea unui poem echilibrat, răspunzând idealului său artistic.

Cum se va desfășura activitatea unui atare poet? Prin aplicarea lui sărguitoare asupra materialului expresiei, deci al cuvântului, pe care îl malaxează, îl combină, îl ciocănește, în vederea obținerii de efect pur literar. Data primordiale nu mai e starea emoțională, trăirea lăuntrică, ci cuvântul cu potențialitățile lui, cu valorile lui fonetice și sugestive. Cuvântul e o realitate de sine stătătoare, cristalizată, fermă; e o marmură, un

material plastic pe care poetul îl întrebunțează după direcțiile lui de clivaj, pentru a obține construcții arhitectonice coerente, puternic articulate. Analogia dintre poet și artistul plastic este deci foarte accentuată, sub raportul acțiunii poetului asupra materialului prim al creației.

Producția unui atare poet nu mai e subordonată „inspirației”, elanurilor și marilor evenimente interioare; ea e rezultatul unei combinații lucide, a unei căutări, a unei experimentări verbale. Poezia aceasta e un rod al metodei, al cântărilor savante, al obținerii de efecte urmărite conștient. Este în această căutare, desigur, o bună parte de întâmplare, dar poetul care alegă în întâmplare hazardului operează selecții riguroase, reține sau aruncă forme și combinații verbale, după gustul său, după concepțiile sale estetice, sau după comandamentele structurii poemului la care lucrează. În rezumat, poemul acestor creatori este rezultatul operației lucide, a distilării savante și combinațiilor săvârșite asupra cuvântului, ce serveste ca material poetic esențial.

Recunoaștem în această direcție poetică, orientarea unei întregi familii poetice, ai cărei reprezentanți moderni sunt Mallarmé și Valéry.

Cunoscând principiile direcțoare ale acestui al doilea itinerariu poetic, ne putem întreba asupra procesului intim al elaborării la acești creatori. Cum se vor adapta acești poeți exigențelor metodei lor și cum vor înfăptui poemul? Alegem din mulțimea mărturiilor indicațiile lui Jules Romains, (Le hommes de bonne volonté). Flammarion Ed. Vol. XII. Les créateurs, pp. 133 ș. u.) care deși ușor ironice, surprind procesul creației în mecanismul lui imediat.

Poetul, liber de orice preocupare, dar plin de disponibilitate, deschide la întâmplare dicționarul și începe căutarea imbinărilor sugestive de cuvinte. O primă încercare îl desamăgește: între cuvintele găsite nu se poate stabili nici o asociație. El repetă însă experiența; nemulțumire: asociația e banală. Stăruind însă în acest exercițiu el va descoperi o apropiere de cuvinte luminoasă, vorbitoare, care va alcătui titlul și tema poemului. Căutarea se continuă cu ajutorul dicționarului mai întâiu, apoi prin comandamentele ritmului, a rimei, a prozodiei clasice în toată rigoarea ei. (Jules Romains vizează, de bună seamă, pe Valéry, din poemul

Le cimetière marin). Poemul se închiagă din observația strictă a acestor reguli, din rigoarea metodei întrebunțate, din știința cu care poetul se aplice asupra materialului verbal, pentru a scoate din el sunete noi. El este astfel în permanență la pândă; și prinde în zbor forme noi de expresie, le cântărește, le reține sau le repudiază după sonoritățile și sensurile obținute, exprimând cu prudență, apreciind cu urechea efectele, alungând banalitatea și ținând către relief, noutate, efect. În această căutare el se lasă condus de direcțiile conținute în cuvânt, pe care le captează sau pe care le respinge; e o veșnică luptă a spiritului lucid cu întâmplarea; poate că și spiritul, așa cum crede Jules Romains, se supune capriciului, dar această supunere nu e decât aparentă, căci poetul are implantată și sine siguranța de orientare a gustului și a metodei. Astfel, acest poem considerat ca rezultatul întâlnirii a două capricii, al întâmplării din afară, întâlnirea cu cuvintele și cu virtualitățile lor, și a capriciului lăuntric, al fantaziei, e în disciplinarea voită, riguroasă, și o mulare în forme rigide a potențialităților variabile conținute în cuvânt. Este rigoarea mentală, aceeași intelectuală, de care vorbește Thierry Maulnier în introducción la o poezie française. O atare poezie este în primul rând limbaj, construcție, elaborare conștientă, metodică, savantă.

Cele două familii, reprezentând fiecare un sector al Poeziei, apar deci la câte un capăt al evoluției poetice, reprezentând la prima vedere poziții antagonice. Ele pot alcătui însă, prin imbinarea lor, datele unei sinteze mai largi, menită să conducă la o cuprindere integrală a conceptului de poezie. Poate că vom încerca odată o atare cuprindere. Ne mărginim pentru un moment să observăm că opoziția dintre cele două familii nu este totală. Intre cele două poziții sunt numeroase puncte de legătură. Baudelaire și Edgar Poe. Rimbaud și Apollinaire, nu aparțin desigur în măsură inegală celor două familii? Mallarmé, autorul poemului L'après midi d'un faune nu a scris deasemeni Apparition și Brise marine? Sunt de altă parte, poeți pe care cu greu i-am putea categorisi cu hotărâre într-o direcție. Ei intrunesc în sine deopotrivă elanul interior și preluarea laborioasă a cuvântului. Cele două familii reprezintă desigur tipuri extreme, realizate în formulele lor înaintate și exclusive de către poeții ducând până la ultimele lor consecințe un mecanism de creație; dar această clasificare nu statornicește o poziție ireductibilă între două formele de poezie.

ION BIBERI

Ce este un polemist și ce este un pamfletar

(Urmare din pag. 1-a)

Despre această figură aproape uitată, și necuprinsă în manualele noastre de literatură, vom încerca să vorbim mai pe larg. Paharnicul C. Sion s'a născut la 1795 dintr'o familie de vechi boeri moldoveni. Și-a făcut studiile la Iași și după asta a îndeplinit mai multe funcțiuni administrative și politice. Sub Mihai Vodă Sturza când cei noi veniți la cârmuirea țării se răzvrăteau împotriva vechilor ciumuri boerești și totodată de baștină, mulți dintre oamenii de ispravă de odinioară sunt dați la o parte și între aceștia se află și Paharnicul C. Sion. În această vreme, de la 1844 până la 1856 Paharnicul își scrie opera. Ea se numește *Arhondologia Moldovei* și vede lumina tipăriturii deabai în anul 1892 sub supravegherea lui Gh. Ghibănescu. Istoricul literar, N. Iorga, va vedea în ea „o ciudată operă de genealogie amestecată cu insulte și cleveritate”. Definiția este imediată, totuși trebuie să recunoaștem că pornirile batjocoritoare, foarte îndrăznețe pentru timpul său, sunt îndreptățite. Clasa boerească din Moldova era invadată de greco-bulgărești; descendenții marilor familii de odinioară începuseră să-și spurce sângele prin încașării nerușinate. Parvenitismul și degradarea morală erau la culme. Titlurile de boerie se scoteau la mezat, se vedeau după bunul plac al celor de sus peste care se întindea mâna protecătoare a Domnitorului. Samsarii își făceau rosturile lui boeria cirula ca o mără. Țara Moldovei n'a cunoscut niciodată o asemenea batjocură. Momentul era potrivit pentru o judecată aspră, pentru un condei care nu se încălește în cuvinte sirupose și dojenitoare, ci ține în adâncime putregaiul lăsând ca jălăria să fie mare și indignarea și mai mare. Pornită din această hotărâre, *Arhondologia Moldovei* a Paharnicului C. Sion avea să fie un pamflet usturător al clasei boerești, o vehementă filipică a unui proces de destrăbălare, în sfârșit, o plămădire literară... Judecând pe călător după operele lui ni s'a arată ca o persoană foarte curioasă: un om rău de gură, un *pidonsic*, cum zice Creangă, sau un *chufut*, cum zice Munteanu. Stilul trădează omul. Când citești cartea de față ești nevoit o te opri în multe locuri, a sări unele cuvinte, neputând fi cetite decât în doi ochi. Ajunge la trivial, și-și face impresiunea unui bătrân fără rezerve la gură... — spune biograful său Gh. Ghibănescu.

Firește, Paharnicul C. Sion n'a judecat oamenii după rosturile lor sociale și politice, ci s'a mărginit mai mult să le cerceteze viața privată, ca să deducă de aici că nu sunt vrednici de titlurile și de funcțiunile pe care le îndeplinesc. Rosturile lui sunt triviale, dar nu fără alegere și cumpănire când este vorba de anumite familii boerești, care și-au păstrat rangul

și stima. Mai presus de toate însă, Paharnicul C. Sion era însuflețit de o mândrie patriotică, de un sentiment profund de solidaritate cu neamul, și aceasta îi dădea și curajul de a lovi năprasnic în plaștării și veneticii Băcanului prișpășiți în țara noastră și încuscați cu familiile boerești.

Cu aceasta revenim la nevoia de a recunoaște că meritul unui pamfletar este cu atât mai mare atunci când acțiunea lui este întemeiată pe bună credință. Evident că insinuirile și calomniile nu sunt o armă onestă, dar nici naiva credulitate și presupusa obiectivitate a omului iertător nu poate ascuți armele unui pamfletar. Când s'a înșelât, când acuzația n'a fost întemeiată pe dovezi autentice, când evoluția ulerioară a insului s'a arătat altfel, pamfletarul de bună credință se vede obligat să-și revizuiască părerea, să-și rectifice stilul, să facă un act de dreptate restabilind adevărul. Dar cazurile de acestea sunt foarte puține. Concilierea dintre B. P. Hasdeu și M. Kogălniceanu, dintre d-nii N. Iorga și A. C. Cuza, dintre d-nii Nichifor Crainic și M. Sadoveanu, cumpănesc puterea omenească a ambelor inteligențe.

O nelămurită problemă, care se pune pamfletarului este cea a temperamentului. Noi vom pretinde că suntem responsabili de temperamentul nostru după cum suntem responsabili și de morala noastră. Nu putem făptui la umbra inconștienței, după cum nu putem ține la morala socială. Acei care nu și pot stăpâni reflexele, pornirile și impulsivitatea, sunt tot atât de vinovați ca și acei cari, într'un moment de obnubilăție a moralei, pot trece la reacțiuni violente. Temperamentul însă, când se realizează numai în scris, își găsește o supapă de descărcare. El ajunge propriul lui agent de inhibiție tocmai prin consumarea lăuntrică a tonusului temperamental.

Polemica și pamfletul este lupta ideilor pe baricodă. Paharnicul C. Sion era mândru de orgoliul boerești; B. P. Hasdeu de elanul naționalist al rasei sale voevodale; Mihai Eminescu de ideea naționalistă; Ilarie Kendi dintr'o pomire brutală și sinceră a temperamentului; Tudor Arghezi din capriciul literar; d-n I. Iorga din pasiune și intransigență subiectivă; d-n Pamfil Șeicaru din capriciu verbal și tactică politică, iar d-n E. Lovinescu din ranchiună și exclusivism cenacular. Pe I. L. Caragiale îl așezăm între pamfletarii umoriști, după cum d-lui A. C. Cuza nu-i găsim locul decât în pamfletul parlamentar, retoric și epigramatic. Dar această enumerare se poate completa cu câștii, căci pamfletarii au fost Octavian Goga, Nichifor Crainic, Al. O. Teodorescu și alții din timpul nostru, pe care îi vom pomeni la locul lor.

NICOLAE ROȘU

Noaptea nesfârșită

(Urmare din pag. 3-a)

înainte, de undă începuse cumplita primejdie a rățâcirii. Trecură pe alături doi tineri, foarte strâni unul de altul. În urma lor Tudor privi cu un nesățuț nou născut și vijelios. Știa că asta înseamnă iubire, înseamnă viață care nu conștețe și nu aprobă altă esență decât pe-a ei. De aici pornesc multe alte lumini și se nascocesc o mulțime de mirajii. Nu e oare o mare prostie să te gândești la tenebrele care ne spintecă adesea însuflețirile, nu e chiar o rușine patetică să strigi altora că ești trist? Cu cât se apropia de casă avea o senzație turbure de legănare, de deschilăbră. Intre ambiația de a rămâne tribun pe tineretea lui și între peisajul grotesc al odăii bolnavi, el se reculegea orbit înspre prima voluptate. Tot deștepta să se petreacă o minune, care să-l scape de drama paradoxală a casei, care să-i redea încrederea în sine, viațuina pentru timp, pentru mișcare, pentru viața generală. — „Oare nu s'ar putea întâmpla să nu mai moară?” Era un gând opresiv și eroic în același timp. Se scotea mântuț prin cunoaștere, iar experiențele măcar acum le vroia răsturnate sau dispensate de deceptii. Se văzu astfel parcurgând o etapă de ani: sub semnul primejdios dar și febril al iubirii, al aventurii, al realizării. Să cu-

noască tot ceace posedă viața, să trăiască, să se intoxice (cum spunea doctorul), dar fără moarte, până la ea. Tudor în clipa aceea zâmbea. Era zâmbetul unui om care la 16 ani crede că raso umană este numai o proiecție carnală, bijuterăscă și efemvă a celui animal, căruia cu timpul i-a dispărut coada și părul dope obraji. Ce frumos ar fi, ce minunat! Nu, renunțarea nu e decât o eclipsă de moment. Trebuie să te contopești cu toate enormitățile și toate prostiile care se pot spune despre om. Altfel te crispezi ce un pătanjen în așele sale, când toate muștele îți cunosc cursa și te răd iubiindu-se goală alături de tine.

Dar în fața casei, deodată toate se răsturnară. Prin geam se vedeau lumânări arzând, umbre ștergându-se incovoiate pe lângă pereți, alte umbre care veneau, priveau, își făceau cruce și se ascundeau parcă de frică și remușcare. Tudor rămânea neputincios și incremenit în stradă. — „Deci acesta e adevărul? Și celelalte ce mai înseamnă?” Simte nevoia să țipe, să strige ajutor, să se infurie. — „Dece tocmai acum moare, dece când am 16 ani?” Intră în casă împleticit, cu mișcări mecanice și dure.

— Aceasta e mama? Aceasta este femeia din care m'am născut?

Ingenușchierarea vine târziu, fără plâns, fără altă revoltă. În Tudor toate se întunecă. Simte mila și compătimirea celorlalți, ca o sărutare băloasă care-ți face rău. Avea dreptate doctorul. Dar el nu mai poate suporta, nu mai poate fi calm. Se crede păcătuit, are impresia că totul s'a întâmplat anume așa pentruca să nu mai rămână tânăr, se vede spânzurat în vis și batjocorit de cei din jur. Toți l-au înșelat. Și timpul, și veșnicia și anii. Și mama. Mama l-a jertfit pe el pentru mântuirea ei. Pentrucă acum Tudor nu mai vede în moarte disperarea, rușerea, închiderea porților magice — ci vede îmbătrânirea, singurătatea și propria lui decadență.

— Acesta sunt eu? Se întreabă plimbându-și mâinile peste obraji și tremurând. Oare n'am căpătat riduri, nu mi s'au învințit pleoapele, nu mi s'a gălbejit sufletul?

Ar vrea să-i întrebe pe acela de ce mai plâng, de ce-l privește așa. Mai are vreun rost? Dar fuge încrunțat și hămesit în camera lui. Acum ar trebui să rădă, pentrucă instinctele și-au făcut datoria, pentrucă specia și-a realizat scopul. Trece un ceas, al doilea, al treilea. Unde o fi ceasornicul? Pe mama au rămas ș'o vecheze altii. Aici în odăia lui a venit și tanti Rica și doctorul (tot așa: somnoros și pipernicit). Credeau poate că băiatul se va ucide. Stau incremențiți în scaunele lor, niciunul nu e în stare să vorbească, fiecare se simte stingherit de celălalt, fiecare caută să-și

păstreze ființa nealterată de destinul celui-lalt. Orice efort s'ar face, întâmplarea pare mai extraordinară decât dramatică. Ar fi indecent să plângi sau să te rogi, ar fi stupid. E golul acesta greu care se căsca, e supremația intunericiului, e spaima pe care niciunul nu vrea ș'o strige. Sunt trei păpuși inerte, obosite după un spectacol de circ. S'ar părea vă sufletul moartei s'a năruit, s'a aruncat ca o arșiță peste ei și-i înăbușă, îi stoance de orice vlagă. Și deodată doctorul întreabă:

— Oare mai e mult până în zori?

Niciunul nu răspunde. Ochii stidesc ca ai lupului în beznă. Măniile stau galbene, incurățate, tremurând. Și din nou întrebarea acestui doctor imbecil:

— Oare mai e mult până în zori?

Are o voce seacă, tragică. Și e sălbatic, deprimant să nu și se răspundă, să aștepti încontinuu o șoaptă, un cântec, o vorbă.

— Nu trebuia să arunci ceasul, Tudore. Am fi știut la ce oră se face ziua. Aștept dimineața să fug și să uit. Oare mai e mult până în zori?

În Tudor disperarea crește ca o broască. O simte cum îi strânge măruntaele, cum se ridică pe gâtulej gata să-l sugrume.

— Dece mai întreb, dece doctore mai întreb? Nu vezi că e cea mai groasă înțebare, pe care și-o mai poți pune? Nu vor mai veni zorile. Va fi noaptea doctore, o noaptea nesfârșită. Ne vom mișca, vom visa, vom iubi numai noaptea. Cu toate că va reappare soa-

relc, cu toate că se vor stinge lămpile — va fi din ce în ce mai întuneric. M'auzi, spune-mi că m'auzi, doctore?

— Te aud, așa e!

— Și dincolo tot așa va fi. Chiar Dumnezeu se va înspăimânta de noaptea asta, fără capăt — fără sfârșit. Oare mai e mult până în zori? Care zori? Nu simți, tanti Rica, ghizara care te șgarie și te săngerează? Nu simți doctore, necesitatea acestei nopți nesfârșite?

— O simt, Tudore. O simt.

— E mai bine așa. Cel puțin să ni se ia și puțința de a mai gândi.

Dar nimeni nu mai știa ce să vorbească. Tudor se ridică, îi privește cu desgușt și deschide fereastra.

— Lasă să intre aer, tresare deodată și tanti Rica. Avem nevoie de aer, și toți trei se imbulzesc spre geamuri. Tanti Rica își plecă interstată capul între perdele. Doctorul prinde umerii băiatului cu o îmbrățășare fermă înămintă de mângăiere și compătimire. E în această apropiere ceva de turburătoare posesiune a ultimele părțicele neobosite și neîmbătrânite din viață. Privese toți trei spre cer. Cerul ca niciodată fără nicio stea. Și atât de departe, că numai nebunii s'ar mai fi gândit la fericirea din Rai. Doctorul așteptă ș'audă cântatul cocoșilor, dar cocoșii se pare că s'au gălăuit singuri în somn. Tăcere. Tăcere. Doar undeva între spații numai un om rănjea: diavolul!

LAURENȚIU FULGA

Au avut loc „productiile”

- Din frigurile și căldurile unor examene -

desene de GEORGE VOINESCU

PRIMA ZI
O dată importantă
Sunt zile cari rămân întipărite în memoria oamenilor și pe cari cu greu timpul le poate șterge. Inureți, de-o pildă, pe cineva în ce zi s'a născut și e aproape exclus ca cetățeanul întreg să nu-ți răspundă amănunțit, aducându-ți la cunoștință ziua, anul și, câteodată, chiar ora la care dănsul a s'apărut pe lume, goșu și plângăreț.
Acesta nu înseamnă că cetățeanul își mai amintește chipul doctorului care a constatat că pruncu e băiat sau fată — după cum e cazul.
De asemenea nici nu-ți poate spune dacă afară era vreme urâtă sau frumoasă.
Nu-și amintește nimic și toți în minte data nașterii sale mai bine decât aceea a morții lui. Văd Teșu sau a victoriei lui Ștefan cel Mare la Podul Inalt — și aceasta, cu toate că persoana sa prezintă mult mai puțin importanță decât aceea ale amintirilor domnitorilor. Ca explicații ale acestui fenomen pot fi date egoismul înăscut în om, precum și datina care de aniversarea zilei de naștere cetățeanul să primească daruri.
O altă dată importantă este aceea a căsătoriei — care însă, cu timpul se uită — precum și a morții unui cetățean de care însă cetățeanul vizat nu cred să-și poată aminti — până acum, există un singur caz de acesta: acela al poetului Dumitrie Stelaru (citiți explicațiile în pagina 8-a a revistei).
O dată de care cred că își vor aduce aminte, mult timp, elevii cari au terminat anul acesta conservatorul este aceea de 11 Iunie 1940. Ziua în care elevii anului III și-au dat producțiile la Teatrul Național. Este o dată care poate fi asemănată cu o zi de naștere. S'au născut câțiva noi actori. E drept că au fost și câteva nașteri premature, după cum și câteva din ele, nereuite. Despre toate acestea ne vom ocupa în reporiu nostru.

A VENIT IAR LUME LA TEATRUL NAȚIONAL
Da, domnilor! Cu toate că în ziua s'a anunțat închiderea stațiunii, în ziua de 11 Iunie sala Teatrului Național a fost din nou plină.
Publul era un public foarte ciudat. Cu toate că suntem în plină Lună a Bucureștilor, lipseau provincialii care, în vremea asta, formează majoritatea publicului din sălile sau grădinițe de teatru.
Actorii, pe care d-voastră sunteți obișnuiți să-i vedeți stând pe scenă, stăteau de astă dată în ochilor și la producția celorlalte clase — asta pentru ca să aibe motiv de băfrit.
Nu lipsesc nici servitoarele cu buchețe mari de flori, cari așteaptă doar gestul „domnișorului” sau al „domnișoarei” de pe scenă, ca să ducă florile în culise, sub privirile ulmite ale spectatoriilor:
— „Ele-te, dom'le!”
DAR SĂ TRECEM ACUM LA PRODUȚIILOR...
...și să spunem câteva cuvinte despre producția clasei doamnei Marieta Sadova. A fost, incontestabil, una din cele mai pregătite clase din întreg conservatorul.
Doa nume s'au remarcat. Primul: acela al doamnei Ulpia Hârjeu Botta, care dovedise reale aptitudini de dramă în actuală prezentă la Teatrul Ligii Culturale: „Acioi unde este crucea”.
Dânsa nu s'a mulțumit numai cu faptul că e frumoasă, ci, și-a și studiat amănunțit rolul din „Acioi departe”. E o apariție foarte agreabilă care va izbândi în teatru.
Replică i-a dat-o domnul Theodor Urlăteanu, un tânăr conștiincios.
In sală lumea părea foarte mulțumită:
— „Uite, dom'le! Știu și tinerii să joace”.
Dar, — vedeți dumneavoastră — producția nu se terminase.
Și a venit domnișoara Virginia Buciumeanu, pe scenă... Și a dat din mâini... Și a vorbit... Și un domn dintr'un rând din fund, regreta că nu are cărți de joc, pentru ca să facă pasienie. Intre timp, domnișoara Buciumeanu repurta un mare succes sufărând într'un fir de păr.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

DAR SĂ TRECEM ACUM LA PRODUȚIILOR...

...și să spunem câteva cuvinte despre producția clasei doamnei Marieta Sadova. A fost, incontestabil, una din cele mai pregătite clase din întreg conservatorul.
Doa nume s'au remarcat. Primul: acela al doamnei Ulpia Hârjeu Botta, care dovedise reale aptitudini de dramă în actuală prezentă la Teatrul Ligii Culturale: „Acioi unde este crucea”.
Dânsa nu s'a mulțumit numai cu faptul că e frumoasă, ci, și-a și studiat amănunțit rolul din „Acioi departe”. E o apariție foarte agreabilă care va izbândi în teatru.
Replică i-a dat-o domnul Theodor Urlăteanu, un tânăr conștiincios.
In sală lumea părea foarte mulțumită:
— „Uite, dom'le! Știu și tinerii să joace”.
Dar, — vedeți dumneavoastră — producția nu se terminase.
Și a venit domnișoara Virginia Buciumeanu, pe scenă... Și a dat din mâini... Și a vorbit... Și un domn dintr'un rând din fund, regreta că nu are cărți de joc, pentru ca să facă pasienie. Intre timp, domnișoara Buciumeanu repurta un mare succes sufărând într'un fir de păr.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

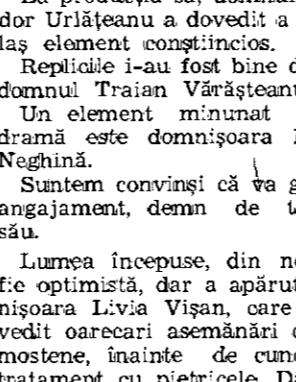
Carmen Georgescu-Chiriac

Jucând câteva scene din piesa „Nebuniile dragostei” a lui Reginard, doamna Botta a fermecat întreaga sală, dând dovadă de o siguranță întâlnită la puțini dintre actorii noștri actuali.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

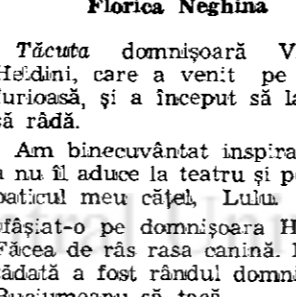
Mary Theodorescu

Dânsa nu s'a mulțumit numai cu faptul că e frumoasă, ci, și-a și studiat amănunțit rolul din „Acioi departe”. E o apariție foarte agreabilă care va izbândi în teatru.
Replică i-a dat-o domnul Theodor Urlăteanu, un tânăr conștiincios.
In sală lumea părea foarte mulțumită:
— „Uite, dom'le! Știu și tinerii să joace”.
Dar, — vedeți dumneavoastră — producția nu se terminase.
Și a venit domnișoara Virginia Buciumeanu, pe scenă... Și a dat din mâini... Și a vorbit... Și un domn dintr'un rând din fund, regreta că nu are cărți de joc, pentru ca să facă pasienie. Intre timp, domnișoara Buciumeanu repurta un mare succes sufărând într'un fir de păr.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

Florica Neghină

...și să spunem câteva cuvinte despre producția clasei doamnei Marieta Sadova. A fost, incontestabil, una din cele mai pregătite clase din întreg conservatorul.
Doa nume s'au remarcat. Primul: acela al doamnei Ulpia Hârjeu Botta, care dovedise reale aptitudini de dramă în actuală prezentă la Teatrul Ligii Culturale: „Acioi unde este crucea”.
Dânsa nu s'a mulțumit numai cu faptul că e frumoasă, ci, și-a și studiat amănunțit rolul din „Acioi departe”. E o apariție foarte agreabilă care va izbândi în teatru.
Replică i-a dat-o domnul Theodor Urlăteanu, un tânăr conștiincios.
In sală lumea părea foarte mulțumită:
— „Uite, dom'le! Știu și tinerii să joace”.
Dar, — vedeți dumneavoastră — producția nu se terminase.
Și a venit domnișoara Virginia Buciumeanu, pe scenă... Și a dat din mâini... Și a vorbit... Și un domn dintr'un rând din fund, regreta că nu are cărți de joc, pentru ca să facă pasienie. Intre timp, domnișoara Buciumeanu repurta un mare succes sufărând într'un fir de păr.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

Victoria Heidin

...și să spunem câteva cuvinte despre producția clasei doamnei Marieta Sadova. A fost, incontestabil, una din cele mai pregătite clase din întreg conservatorul.
Doa nume s'au remarcat. Primul: acela al doamnei Ulpia Hârjeu Botta, care dovedise reale aptitudini de dramă în actuală prezentă la Teatrul Ligii Culturale: „Acioi unde este crucea”.
Dânsa nu s'a mulțumit numai cu faptul că e frumoasă, ci, și-a și studiat amănunțit rolul din „Acioi departe”. E o apariție foarte agreabilă care va izbândi în teatru.
Replică i-a dat-o domnul Theodor Urlăteanu, un tânăr conștiincios.
In sală lumea părea foarte mulțumită:
— „Uite, dom'le! Știu și tinerii să joace”.
Dar, — vedeți dumneavoastră — producția nu se terminase.
Și a venit domnișoara Virginia Buciumeanu, pe scenă... Și a dat din mâini... Și a vorbit... Și un domn dintr'un rând din fund, regreta că nu are cărți de joc, pentru ca să facă pasienie. Intre timp, domnișoara Buciumeanu repurta un mare succes sufărând într'un fir de păr.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

Jucând câteva scene din piesa „Nebuniile dragostei” a lui Reginard, doamna Botta a fermecat întreaga sală, dând dovadă de o siguranță întâlnită la puțini dintre actorii noștri actuali.
Urmarea: un angajament la Teatrul Comedia.
S'ar putea ca mulți dintre elevii cari se și scoțesc „maestri” și cari se plimbă, blazați, prin nori, nu vor putea pricepe acest succes. Dacă vor binevoi, însă, să coboare pe pământ vor înțelege că teatru „nu se face” cu bălbăie și ochi aruncați pe spate.
Doamna Carmen Georgescu, a fost, de asemenea una din cele mai bune eleve cari s'au perindat pe scenă în prima zi, dovedind mult temperament în rolul Xantipie, din piesa lui Theodor de Banville.
Replicile au fost date, atât doamnei Carmen Georgescu, cât și doamnei Botta de Ion Isaia,

Ulpia Hârjeu Botta

sală. O domnișoară era entuziasmată.
— „Nam văzut, dragă, atât actori de când mă știu. Vezi? Tot e bine că am venit la producție”.
Cum spațiul rezervat reporiului este destul de restrâns nu-i vom cita aici pe toți. Aduceți-vă dumneavoastră aminte căși actori cunoașteți și inchiupăți-vi-i în sală. Vă asigur eu că au fost.
Lojile erau ocupate de familiile elevilor cari trebuiau să se producă — inchiupăți-vă niște ochi severi cari se înduiesc îndată ce odrasla apare pe scenă — precum și de „maestrii profesorii”, cari nu sunt atenți decât la producția elevilor lor, ceace nu-i împiedică să tragă cu coada

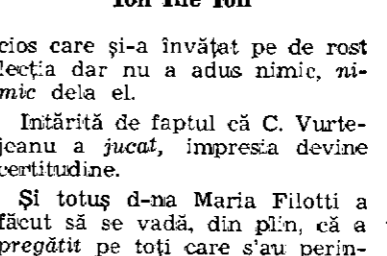
Reportaj de TRAIAN LALESCU și NICHITA TOMESCU

— „Acum ce urmează?”
— „Năpasta cu C. Brezeanu în rolul lui Dragomir”.
Domnul C. Brezeanu ne-ar fi plăcut poate mai mult dacă nu-l ar fi jucat pe Dragomir în genul Cetățeanului turmentat.
Dar, incontestabil, domnul Brezeanu are mari aptitudini pentru teatru. A fost unul din puțini cari au știut să stea pe scenă.
La producția sa, domnul Theodor Urlăteanu a dovedit a fi același element conștiincios.
Replicile i-au fost bine date de domnul Traian Vărășteanu.
Un element minunat pentru dramă este domnișoara Florica Neghină.
Suntem convinși că va găsi un angajament, demn de talentul său.
Lumea începuse, din nou să fie optimistă, dar a apărut domnișoara Livia Vișan, care a dovedit oarecari asemănări cu Demostene, înainte de cunoscutul tratament cu pietricele. Dânsa a spus ceva dar vă dau cuvântul meu de onoare că n'am înțeles nimic. La un moment dat a căzut și în genușii. Paro!
Dar de ce oare, nu știu.
Clouul a fost domnișoara Victoria Heidin.

Și în acest act ca și în cel precedent, emoțional probabil, Costin Iliescu nu a reușit să ne prezinte decât un elev conștiincios care și-a învățat pe de rost lecția dar nu a adus nimic, nimic deia el.
Intărită de faptul că C. Vurteanu a jucat, impresia devine certitudine.
Și totuși d-na Maria Filotti a făcut să se vadă, din plin, că a pregătit pe toți care s'au perindat pe scenă.
PAUZA. PAUZA. PAUZA.
Obositoare și pentru publicul care de-abia mai putea îndura zăpușata din sală și pentru elevii și elevele din clasele d-nei Voiculescu și d-lui Ion Manolescu care urmează să-și dea producția.
Prilej de amintiri pentru cunoscuții cu lornetă și păl în zăpezit, care își unduiesc cu regret căt o Sahară, glasul, verbind de timpurile d-nei Ventura: Nu mai avem ce să vedem, dragă...
Aceleași emoții pentru noi, când se ridică faldurile cortinei: poate va fi vreo revelație printre aceiași deacum.
Dar, vai, Doamne.
QUI S'ASSEMBLE...
Ar trebui jucat încă odată spectacolul acesta. Cu Aura Doru și Traian Vărășteanu. Să-i auziți și să vă cruciți!

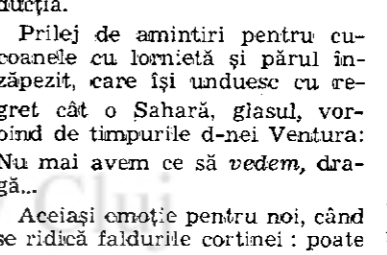
O jună pităgăiată, vrând să fie fermecătoare, Aura Doru — și cade câteodată în tranșă de narcisism, ceace îl face să spună, cu grimasă și intonație inerente utăndu-l de ricină luat cu săla:
Ce surâs încântător avea!...
E rândul lui Costin Iliescu care în replica lui C. Vurteanu da producția jucând „Frații Karamazoff”.
Și în acest act ca și în cel precedent, emoțional probabil, Costin Iliescu nu a reușit să ne prezinte decât un elev conștiincios care și-a învățat pe de rost lecția dar nu a adus nimic, nimic deia el.
Intărită de faptul că C. Vurteanu a jucat, impresia devine certitudine.
Și totuși d-na Maria Filotti a făcut să se vadă, din plin, că a pregătit pe toți care s'au perindat pe scenă.
PAUZA. PAUZA. PAUZA.
Obositoare și pentru publicul care de-abia mai putea îndura zăpușata din sală și pentru elevii și elevele din clasele d-nei Voiculescu și d-lui Ion Manolescu care urmează să-și dea producția.
Prilej de amintiri pentru cunoscuții cu lornetă și păl în zăpezit, care își unduiesc cu regret căt o Sahară, glasul, verbind de timpurile d-nei Ventura: Nu mai avem ce să vedem, dragă...
Aceleași emoții pentru noi, când se ridică faldurile cortinei: poate va fi vreo revelație printre aceiași deacum.
Dar, vai, Doamne.
QUI S'ASSEMBLE...
Ar trebui jucat încă odată spectacolul acesta. Cu Aura Doru și Traian Vărășteanu. Să-i auziți și să vă cruciți!

De aici încolo avem de furcă... Ne vom întâlni cu domnul Traian Vărășteanu, din nou, jucând în „Act Venețian” de d. Camil Petrescu, interpretând sub orice critică un Ceilino, care nu avea nimic comun cu cel care ținea mâinile în buzunar chiar când primea palme, — făcând declarații de nemuritor amor, întretăiate de bălbăie și priviri disperate spre cușca suferului. Vom mai avea plăcerea (!!!) să privim și să ascultăm un Duce de Reichstadt ghiftuit și cu kilograme multe sub centura gata-gata să plenească, — ne va încanta navitatea (de teatru, e vorba) d-rei Liliana Delescu (nu știm dacă e autoarea celebrului

Ion Ilie Ion

— „Acum ce urmează?”
— „Năpasta cu C. Brezeanu în rolul lui Dragomir”.
Domnul C. Brezeanu ne-ar fi plăcut poate mai mult dacă nu-l ar fi jucat pe Dragomir în genul Cetățeanului turmentat.
Dar, incontestabil, domnul Brezeanu are mari aptitudini pentru teatru. A fost unul din puțini cari au știut să stea pe scenă.
La producția sa, domnul Theodor Urlăteanu a dovedit a fi același element conștiincios.
Replicile i-au fost bine date de domnul Traian Vărășteanu.
Un element minunat pentru dramă este domnișoara Florica Neghină.
Suntem convinși că va găsi un angajament, demn de talentul său.
Lumea începuse, din nou să fie optimistă, dar a apărut domnișoara Livia Vișan, care a dovedit oarecari asemănări cu Demostene, înainte de cunoscutul tratament cu pietricele. Dânsa a spus ceva dar vă dau cuvântul meu de onoare că n'am înțeles nimic. La un moment dat a căzut și în genușii. Paro!
Dar de ce oare, nu știu.
Clouul a fost domnișoara Victoria Heidin.

Barbu Demetrescu

— „Acum ce urmează?”
— „Năpasta cu C. Brezeanu în rolul lui Dragomir”.
Domnul C. Brezeanu ne-ar fi plăcut poate mai mult dacă nu-l ar fi jucat pe Dragomir în genul Cetățeanului turmentat.
Dar, incontestabil, domnul Brezeanu are mari aptitudini pentru teatru. A fost unul din puțini cari au știut să stea pe scenă.
La producția sa, domnul Theodor Urlăteanu a dovedit a fi același element conștiincios.
Replicile i-au fost bine date de domnul Traian Vărășteanu.
Un element minunat pentru dramă este domnișoara Florica Neghină.
Suntem convinși că va găsi un angajament, demn de talentul său.
Lumea începuse, din nou să fie optimistă, dar a apărut domnișoara Livia Vișan, care a dovedit oarecari asemănări cu Demostene, înainte de cunoscutul tratament cu pietricele. Dânsa a spus ceva dar vă dau cuvântul meu de onoare că n'am înțeles nimic. La un moment dat a căzut și în genușii. Paro!
Dar de ce oare, nu știu.
Clouul a fost domnișoara Victoria Heidin.

Citiți în Colecția „UNIVERSUL LITERAR” volumul
Pe urma pașilor tăi Iisus...
de OLGA GRECEANU
O carte în care spiritualul se împletește armonios cu descrierea locurilor sfinte, într'un stil de o aleasă puritate literară
De vânzare la toate librăriile din țară
PREȚUL LEI 60

Cronica muzicală
de ROMEO ALEXANDRESCU
DEBUTURI DIN STAGIUNEA TRECUTA
Bune începuturile de carieră muzicală au fost și anul acesta înregistrate, de-a lungul manifestărilor stagiunii. La Operă, în concerte instrumentale, și-au făcut apariția oficială în lumea muzicii, elemente care par vrednice să-și ia răspunderea de a deveni mijloace între operă și ascultător, de a umări desluzirea pentru cei mulți a înțeleșurilor și meniilor estetice și spirituale ale frumosului muzical. Dar, ceea ce este misiunism de ideală semnificație sufletească și înfinit orizont, are aspirimile ei, are urcusurile ei istovitoare pentru mulți, are severe obstacole, care, numai învinse, cu continuă împletire de talent, de trudă, de inflăcărare, deschid privirea cea largă, cea revelatoare, asupra adevăratei arte.
A face primii pași către aceste fel, a obține primele realizări valabile, nu poate fi o chezură absolută de continuitate în înaintare, de evoluare amplă și fericită.

implinite și confirmate în viitor.
In concertele simfonice, câțiva soliști români invitați pentru prima dată să colaboreze, s'au distins într'un chip demn de reamăntit.
D-na Magda Nicolau, pianistă, a făcut apreciată o natură muzicală incontestabilă, o școală generală multumitoare și o înțelegere artistică bine susținută.
Manifestările d-sale viitoare sunt justificată încrezătoare așteptări.
D-na Angela Giugaru, temperament pianistă și hărnice tehnică laudabile, și d. Theodor Lupu, violoncelist de sinceră emotivitate și pregătire instrumentală isbită șlefuită, au obținut dela început numeroase sufragii de public și vor ști, sperăm, să-și câștige drepturi permanente în lumea concertelor noastre.
Prima prezentare dirijorală a d-lui Constantin Turcan, este în special de reținut, printre noile afirmări muzicale ale anului. Cu consistență muzicalitate, energie bine folosită și vădit temperament de șef de orchestră, d. Constantin Turcan are temeinice perspective de a asigura, mai târziu, încă o valoare artistică, artei dirijorale românești.

Teatrul eroic
Ultimii ani ai istoriei contemporane, precum și acela care se desfășoară sub ochii noștri, ne-au adus dovada că Eroul nu a dispărut din viața oamenilor.
Dar dacă istoria trecut prin schimbări de ev, teatrul în general și la noi în special, nu caută să participe cu nimic la acest extraordinar spectacol care în loc să îl inspire îl desființează.
Cum se explică această despărțire a teatrului din viața reală? În primul rând prin faptul că s'e uitat un lucru foarte important: teatrul este poezie.
Panteoșele cari se perindă pe scenele noastre nu mai sunt decât strigăți unor vremuri defuncte. Acest teatru, lipsit de orice dinamică este opera unor bătrâni, care nu mai au nimic de împărțit cu noi. Pentru că tineretul lumii întregi, orize ar spune rămășițele unei lumi în descompunere, se îndreaptă către un lăceal eroic.
Eu o vreme când studentimea și tineretul în general participau cu șgomot la viața teatrului. Asta înseamnă că între acea vreme bună sau rea, nu ne interesează, și teatrul ei era o strănsă legătură. Pentru că orize s'ar spune de către orice bătrân profesor din lume, nu bătrâni profesori sunt cei cari indică pulsul unei vremi, ci tineretul, adică elevii lor.
In acea vreme, când profesorii de azi erau tineri, studentii puteau opri reprezentarea piesei

Colecția „UNIVERSUL LITERAR”
De luna cărții a apărut și s'a pus în vânzare volumul
A DOUA PRIMAVARA
sonete de ION SAN-GIORGIU
Cea mai bună carte de versuri a acestui exceptional scriitor
De vânzare la toate librăriile din țară
PREȚUL LEI 50

Colecția „UNIVERSUL LITERAR”
De luna cărții a apărut și s'a pus în vânzare volumul
A DOUA PRIMAVARA
sonete de ION SAN-GIORGIU
Cea mai bună carte de versuri a acestui exceptional scriitor
De vânzare la toate librăriile din țară
PREȚUL LEI 50

ST. VERESCU-SANDOMIR: TONANCE
Lucrarea de debut a tânărului și talentatului St. Verescu-Sandomir, de curând apărută, ne înfățișează, — așa cum autorul chiar ține să precizeze, — două episoade dramatice din viața de chin și mizerie a plutășilor moldoveni.
In ce constă această viață chinată a unei categorii de muncitori harnici și mândri dela noi, cunoscaștem prea puțin. Partecolele pe care le înfruntă ceas de ceas, bărbăția și dârzenia cu care s'au făcut cunoscuți plutășii de pe Bistrița, amărăciunile pe care le îndură dealungul vieții lor aspre — iată câteva lucruri noi pe care d. Verescu-Sandomir ni le povestește duios și trist în cartea sa.
Acțiunea se împletește, în desfășurare, cu omenășii bucurii și necazuri, care păstrează, toate, un caracter de prospețime, de puritate de munte împădurit cu brazi și legende. Stilul simplu și nepretențios în care este scrisă, fac din cartea aceasta o lectură interesantă și plăcută.
AGATHON

